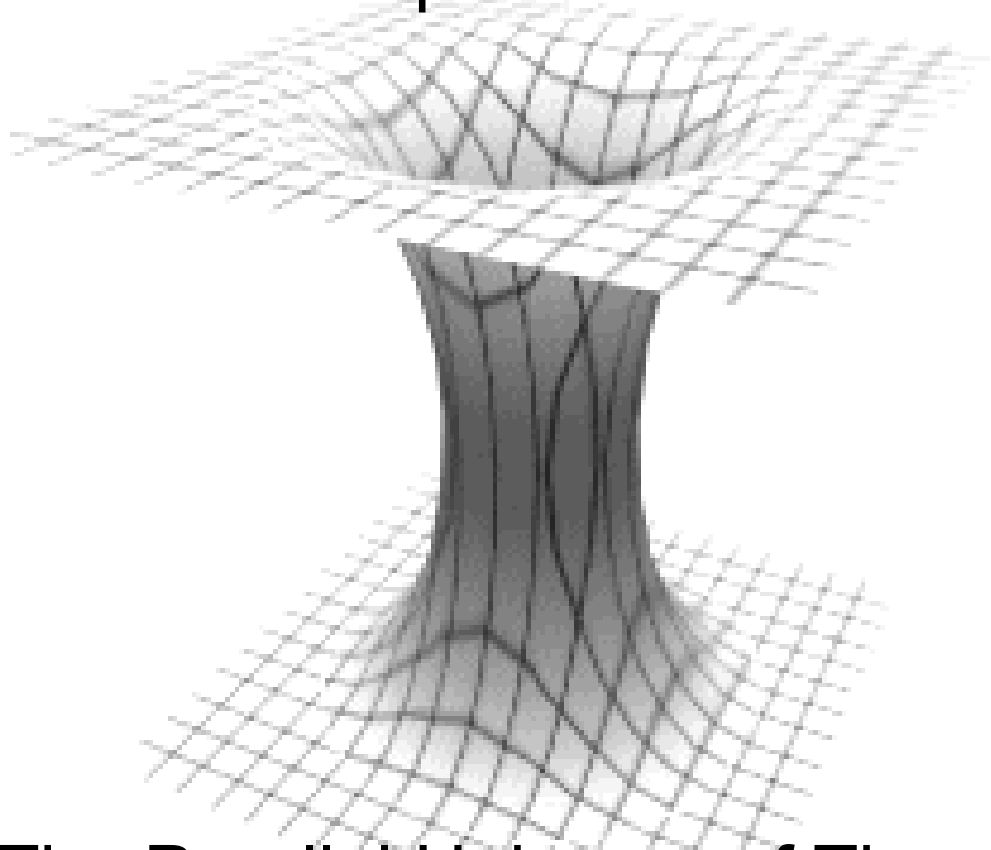

ZHUQ*i*DOX

episode II

The Parallel Universe of Thought

เอากันอีกแล้ว !!

แล้วก็มีรายการแทรกคิวกันเล็กน้อยระหว่างเอกสารเผยแพร่ความรู้พื้นฐานของระบบปฏิบัติการ Linux กับการบรรยายอักขระ ZHUQiDOX : episode II เพราะบังเอิญไปสะดุดอะไรบางอย่างจากหนังสือเรื่อง The Medici Effect : Breakthrough Insights at the Intersection of Ideas, Concepts & Cultures

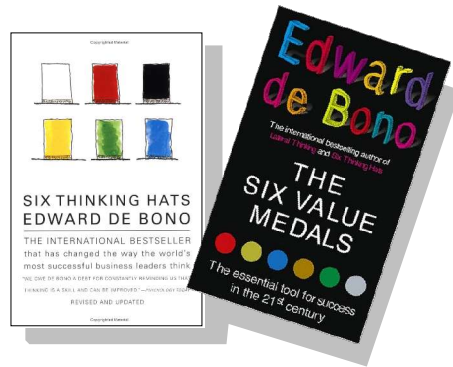
จริงๆ แล้วผมสั่งซื้อมาเพราะเห็นชื่อเรื่องหลักของมันแปลกๆ แต่ก็สนใจในส่วนที่เป็นชื่อรองของมันมากกว่า ตรงที่คล้ายๆ กับเขาพยายามจะสื่อว่ามันมี "จุดตัด" หรือ "จุดบรรจบกัน" ของความคิด, กรอบมโนทัศน์ และวัฒนธรรม ... เป็น "จุดตัด" หรือ "จุดหักเห" ที่จะก่อให้เกิดปรากฏการณ์ชนิดที่เขาเรียกชื่อของมันว่า The Medici Effect อันเป็นชื่อเรื่องหลักของหนังสือเล่มดังกล่าว ...

เป็นหนังสือที่อ่านได้ไม่ยากเย็นนักหรอกครับ เรื่อยๆ สบายๆ ไม่หนักหนาสาหัสจนเกินไป แต่ก็ชวนให้ย้อนนึกไปถึงหนังสืออีกหลายเล่มที่เคยอ่านไปก่อนหน้านี้ ... ไล่เรียงกันไปตั้งแต่เรื่อง Parallel Thinking ของ Dr. Edward de Bono อันเป็นต้นร่างของการคิดแบบ "หมวก 6 ใบ" หรือ The Six Thinking Hats อันลือลั่นสนั่นโลกของเขา ... บางท่อนบางตอนก็ทำให้ผมย้อนนึกไปถึงเรื่อง MegaCreativity และ Thinking Inside The Box ... แต่ที่น่าสะดุดใจที่สุดก็คือ มันทำให้ผมแว็บกลับไปถึง idea แปลกๆ จากหนังสืออ่านยากอ่านเย็นเรื่อง Hyperspace อีกด้วย :-)

เดิมทีเดี๋ยวผมเองก็ไม่คิดว่า The Medici Effect จะมีหัวข้ออะไรให้น่าเอ่ยถึง แต่พออ่านไปๆ แล้ว ผมกลับรู้สึกว่ามันช่างน่าสนใจกับเรื่องราวของ "การคิด" และกลไกการทำงานของสมองมนุษย์มากขึ้นทุกทีๆ หนังสือในแนว Neuroscience หรือ Cognitive Science และรวมไปถึงเรื่องของ "ความคิดสร้างสรรค์" ในรูปแบบและวิธีการต่างๆ นั้น ดูเหมือนว่าจะติดกลุ่มหนังสือขายดีกันเป็นทิวแถวในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาไม่นานนี้ ... ซึ่งผมมองว่ามันเป็นแนวโน้มทางสังคมที่น่าสนใจพอสมควร :-|

ตัวอย่างหนึ่งที่ Dr. Edward de Bono ยกขึ้นมาเปรียบเทียบไว้ในหนังสือเล่มใหม่ของเขาที่มีชื่อว่า The Six Value Medals ก็คือการแข่งขันปรุงอาหารโดยพ่อครัวระดับฝีมือพอๆ กัน และมีส่วนประกอบกับเครื่องปรุงที่เหมือนๆ กัน ทั้งยังมีปริมาณเท่าๆ กันทั้งหมด ... มันเป็นการแข่งขันที่ผู้ชนะน่าจะจะต้องได้แก่พ่อครัวที่ปรุงอาหารได้เยี่ยมที่สุดสำหรับอาหารประเภทเดียวกันกับผู้ร่วมการแข่งขันรายอื่นๆ ทั้งหมดทุกคน ... ซึ่งในโลกทางธุรกิจทุกวันนี้ก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ... คำว่า

"ศักยภาพ", "ข้อมูลข่าวสาร" และ "เทคโนโลยี" แทบจะกลายเป็นสิ่งที่ทุกๆ องค์กรสามารถซื้อหากันได้จากแนวความคิดของระบบงานแบบ outsourcing อยู่แล้ว ไม่ต่างจากการแข่งขันที่พ่อครัวทุกๆ คนต้องปรุงอาหารที่มีส่วนประกอบทั้งหมดเหมือนๆ กัน แต่ต้องปรุงให้ดีที่สุดจึงจะสามารถชนะในการแข่งขันนั้นได้ !!

สังคมมนุษย์ได้พัฒนามาถึงจุดที่ทุกคนจำเป็นต้องมองย้อนกลับเข้าไปข้างในของตัวเอง เพื่อขุดให้ลึกถึงแก่นแก่นที่แท้จริงแห่งตน แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นส่วนผสมใหม่ๆ ให้กับกระบวนการคิดและกระบวนการในการพัฒนาและการแข่งขัน ... เพื่อการดำรงอยู่อย่างที่จะไม่ถูกเหยียบย่ำทำลายโดยมนุษย์ด้วยกัน ... หลายๆ คนอาจจะรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องที่ฟังดูโหดร้ายและน่าขยักขยอง มันเป็นบ่อเกิดของการแก่งแย่งและความรุนแรงสารพัดสารเพและสารเลวทุกๆ ประการในสังคม ... แต่พวกเราก็ได้เป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานที่มีชีวิตของสังคมที่ที่เอื้อเพื่ออาหารซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งมีชีวิตในสังคมที่สุขสมรมเย็นและเฉื่อยช้าจนกลายเป็นข้าทางความคิดและวัฒนธรรมของชนเผ่าอื่นๆ ของโลกไปแล้ว ... หมาในบ้านเศรษฐกิจอาจจะดูมีความสมบูรณ์พูนสุขมากกว่าหมาเร่ร่อนหรือจรจัด ... แต่ผมก็ไม่แน่ใจว่าธรรมชาติอย่างหมาๆ นั้น ยังจะหลงเหลืออยู่มากน้อยกว่ากันแค่ไหน?

หลายคนที่เคยอ่านเอกสารของผมอาจจะโต้แย้งขึ้นมาว่า ก็ไม่เห็นว่าคุณจะยกเรื่องราวจากหนังสือหนึ่งหาที่เป็นภาษาโคตรมาเล่าบ้างเลย แล้วมันจะต่างกันยังไงกับพวก "ข้าทางความคิด" ที่ดัดจริตกันอยู่ในหน้าที่อันทรงเกียรติของประเทศชาติ? ... คือว่า ... ถ้าเป็นภาษาโคตรจริงๆ ทำไมถึงไม่แหกคูดไปอ่านกันเองล่ะ?! ผมมีเหตุผลส่วนตัวบางอย่างที่นิยมอ่านหนังสือที่ตัวเองไม่ค่อยจะรู้เรื่อง เพราะผมมักจะรู้สึกของผมเองว่าหนังสือหนึ่งหาที่อ่านรู้เรื่องง่ายๆ นั้น มันจะทำให้สมองใช้เวลากับการพักผ่อนมากจนเกินไป ทั้งยังไม่ได้ส่งเสริมให้ก่อเกิด synapses ใหม่ๆ ในโครงข่ายที่โยงใยอย่างเป็นระบบระเบียบอันยุ่งเหยิงของ neurons อีกด้วย ... ทฤษฎีบ้าง นี้เองที่ได้รับการยืนยันว่าเป็น "อาการปกติ" ที่ควรจะเป็นกันอย่างทั่วถึงทุกๆ คน :-) จากหนังสือเรื่อง The Medici Effect ที่อธิบายหลายๆ อย่างไว้อย่างสอดคล้องกับทฤษฎีจักรวาลคู่ขนาน (The Parallel Universe) ที่ผมเคยอ่านอย่างมีนงๆ งงๆ ในหนังสือเรื่อง Hyperspace และทฤษฎีที่ว่าด้วยกลไกในการทำงานของสมองจากเรื่อง The User's Guide to The Brain ... มันมีความลงตัวกันหลายอย่างทั้งจากแนวความคิดเรื่อง Random Words ที่นำเสนอโดย Dr. Edward de Bono ซึ่งถูกดัดแปลงแสดงเป็น "การสะสมปกหนังสือ" และ Wordspire! ในรูปแบบของผมเอง รวมไปถึงแนวความคิดเรื่อง Parallel Thinking ที่อาศัยเครื่องมือ (thinking tools) อย่าง The Six Thinking Hats เป็นพาหะนำเชื่อ หรือแม้แต่ MegaCreativity และ Thinking Inside The Box ที่เคยเล่ารวมๆ กันเอาไว้แล้วครั้งหนึ่ง ...

เมื่อตอนที่เขียน ZHUQiDOX : episode I นั้น บังเอิญว่ามีตอนหนึ่งที่ผมไปขุดคุ้ยเอาเรื่องราวเก่าๆ ของ 3dM และ Circulatory Organization Chart ขึ้นมาปัดฝุ่นเล่าเอาไว้ ... มาคราวนี้ที่เป็น episode II

ก็เลยถือโอกาสสานต่อด้วยการ "ยำใหญ่" หนังสือที่เคยอ่านเอาไว้หลายๆ เล่ม ด้วยการนำมาปะติดปะต่อกัน เพื่อเล่าเรื่อง "จักรวาลคู่ขนานทางความคิด" และ "การเดินทางทะลุข้ามมิติ" ที่หลายๆ คนอาจจะเคยได้ยิน คำที่ง่าย ๆ กว่าที่ว่า "การคิดนอกกรอบ" นั่นเอง :-)

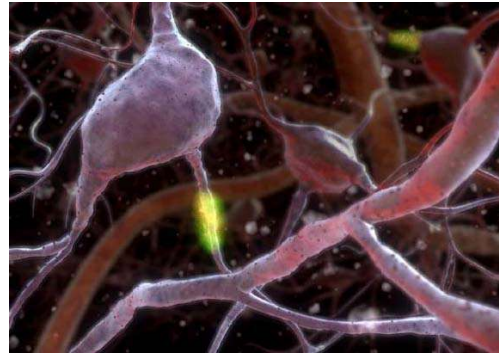
ผมเชื่อว่าพวกเราคงได้ยินได้ฟังคำว่า "การเดินทางข้ามมิติของเวลา" หรือ "การเดินทางข้ามมิติของจักรวาล" หรืออาจจะได้ยินได้ฟังมามากกว่านั้นในเรื่องของ "รูหนอน" หรือ Wormhole บ่อยครั้งพอๆ กับคำว่า "การคิดนอกกรอบ" ที่เหมือนกันอย่างยกใหญ่ในระยะหลัง ... แต่สิ่งเหล่านี้มันจะเกิดขึ้นได้ยังไง? แล้วเราต้องทำอะไรยังไงมั่ง? ... ทั้งหมดนั้นมันเป็นเพียง "คำสรุปรวบยอดทางความคิด" เท่านั้น มันไม่ได้บ่งบอกถึงเครื่องมือหรือแนวทางที่เราจำเป็นต้องใช้หรือจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเลย ... ฎกริเปล่า? ... มันก็เป็นเพียงแค่คำโดดๆ ที่สื่อสารกันราวกับการทักทายทั่วๆ ไปเท่านั้นเอง ... ใช่มั้ย? ... มันก็แค่ถูกเอ่ยนามขึ้นมาลอยๆ อย่างไม่เป็นทั้งทฤษฎีหรือแนวทางในการปฏิบัติเลย ... ซึ่งลำพังเพียงแค่คำตัวนั้นๆ อย่างนั้น คงจะไม่ช่วยให้เกิดผลลัพธ์ใดๆ ขึ้นมาได้แน่นอน ... ความเป็นไปได้ทางฟิสิกส์ที่จะพิสูจน์ทฤษฎีเกี่ยวกับมิติของจักรวาลหรือมิติของเวลานั้น ดูเหมือนว่ายังจะต้องรอพัฒนาการทางวิทยาการอีกหลายๆ ด้าน แล้วก็น่าจะต้องรออีกหลายปี ... แต่สำหรับจักรวาลเล็กๆ ที่ฝังอยู่ในหัวกะโหลกของพวกเราทุกคนนั้น ... เรามาเริ่มต้นเดินทางกันเลยดีกว่า :-)

Mr. Z.
กรุงเทพฯ, 09.03.2005

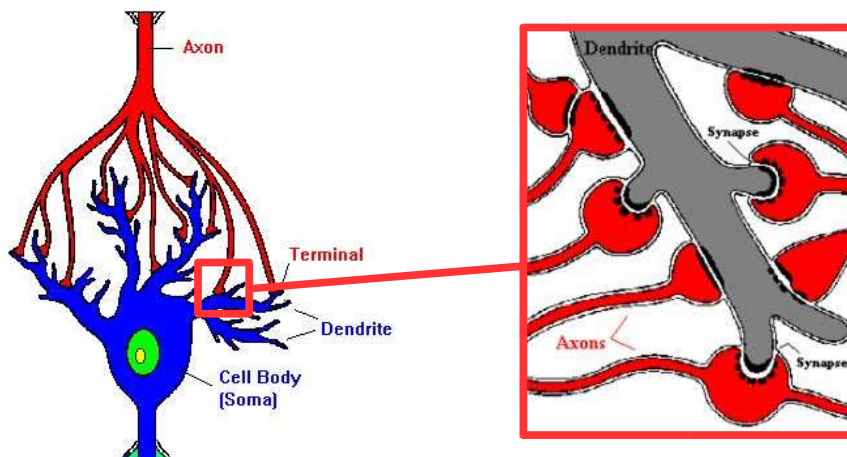
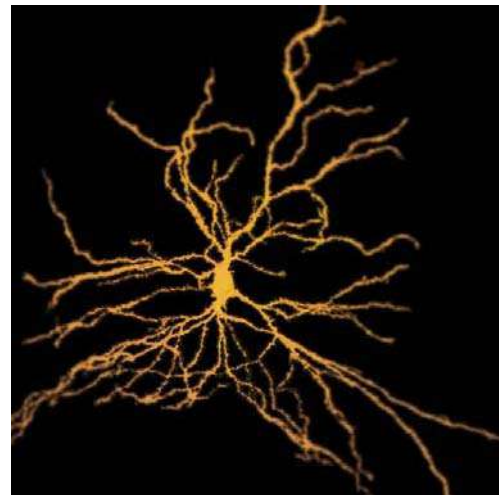
จักรวาลของสมอง

สมองของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์เล็กๆ อยู่ "จำนวนหนึ่ง" ... เล่ากันว่า "จำนวนหนึ่ง" ที่ว่านั่นก็คือประมาณ 1,000,000,000,000 เซลล์ ... เขาเรียกชื่อของเซลล์สมองเหล่านั้นในปัจจุบันว่า neurons

neurons ไม่ใช่เป็นแค่เม็ดกลมๆ เกลี้ยงๆ ที่เอามาเรียงต่อกันเฉยๆ แต่มันมีหน้าตาน่าเกลียดน่าชังยิ่งกว่าหัวเห็ดกับหัวมันที่ตะปุ่มตะป่ำนิดๆ บิดๆ เบี้ยวๆ หน้อยๆ กับมีเส้นฝอยๆ ที่ห้อยย้อยแห่ล้อมรอบๆ ตัว ... ซึ่งเขาเรียกกันว่า dendrites ... นอกจากนี้มันก็ยังมียาวๆ ใหญ่ๆ อีก 1 ขน เรียกกันว่า axon ที่มีหน้าที่สำหรับส่งผ่าน "ประจุไฟฟ้า" ไปยัง dendrites ของ neurons อื่นๆ ที่อยู่ข้างเคียง ... ตรงรอยเชื่อมต่อระหว่าง axons กับ dendrites นั้น เป็นช่องว่างเล็กๆ แคบๆ ที่เพียงพอกับการรับส่งประจุไฟฟ้าระหว่าง neurons ต่างๆ ... เขาเรียกชื่อของมันว่า synapses

synapses เป็นโครงสร้าง "กิ่งถาวร" สำหรับการรับส่งข้อมูลในรูปของประจุไฟฟ้าระหว่าง neurons ต่างๆ นี้ จะสามารถปรับเปลี่ยนและเคลื่อนย้ายไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของแต่ละโอกาสได้ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนที่เกิดจากการจับคู่กันใหม่ของ axons และ dendrites ต่างๆ นั่นเอง ... โดยปกติแล้วก็จะเป็นการปรับเปลี่ยนอันเนื่องมาจากการรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ หรือการฝึกฝนทักษะใหม่ๆ ให้กับตัวเอง ... ในทางพุทธศาสนาเรียกการฝึกฝนและการปมเพาะความรู้หรือทักษะความเคยชินอย่างนี้ว่า "वासना"

กันของ axons และ dendrites ที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้เกิดความเชี่ยวชาญ หรือรอบกระบวนการทัศน ในการรับรู้เรื่องราวที่แตกต่างกันด้วยเสมอ ... ซึ่งแน่นอนว่าภาพสะท้อนที่เกิดขึ้นในระบบการทำงานของสมองหนึ่งๆ อาจจะสามารถแตกต่างกันกับระบบสมองอื่นๆ ของมนุษย์ด้วยกัน ราวกับมาจากคนละขั้วของจักรวาล ... หรือไม่กี่ต่างจักรวาลกันไปเลย!! ... ซึ่ง ... เป็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการจับคู่ของ axons และ dendrites ที่ทุกๆ สมองต่างก็มีเหมือนๆ กัน ... **ในแต่ละสมองที่พวกเราครอบครองกันอยู่คนละหนึ่งเดียวนี้ จริงๆ แล้วก็คือรูปแบบของ "จักรวาลคู่ขนาน" ที่สามารถสลับสับเปลี่ยนไปมาได้ ...** ซึ่งบางครั้งพวกเราก็อาจจะเคยได้ยินคำอื่นๆ ที่ฟังดูพึ่ๆ กว่า เช่นว่า *"mode ทางความคิด"* หรือถ้าอยากได้คำไทยๆ หน่อย เราก็เคยเรียกแต่ละ mode นี้ว่า "หัวโซน" !!

"หัวโซน" แต่ละหัวนั้น เปรียบได้กับระบบหรือกลไกที่เราใช้เพื่อสร้างกรอบกระบวนการ หรือทัศนคติที่เรา มีไว้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ จากภายนอก ... ระบบหรือกลไกที่ผมเรียกมันใหม่ว่า "จักรวาลทางความคิด" และการปรับเปลี่ยน "หัวโซน" ที่เป็นระบบทั้งระบบนั้น หากเป็น "หัวโซน" ที่เราเคยสวมอยู่หรือรู้จักมักคุ้น อยู่เป็นประจำ เราก็จะสามารถ switch ผ่านไป มาๆ ได้อย่างรวดเร็ว ... ความเร็วขนาดที่ Bill Gates แก่ใช้คำว่า Speed of Thought ซึ่งเป็น "ความเร็วเหนือแสง" อย่างไม่ต้องสงสัย

"หัวโซน" ที่พวกเราทุกคนสวมใส่อยู่เป็นประจำนั้น แม้ว่าจะซ้ำๆ ซากๆ และจำเจ แต่ก็มากกว่า 1 เสมอ บ้างก็เป็นหัวโซนแบบลูกน้อง บ้างก็เป็นหัวโซนแบบลูกพี่ บางครั้งเป็นหัวโซนแบบพี่น้อง บางครั้งก็เป็นหัวโซนแบบพ่อลูก อาจจะเป็นหัวโซนแบบสามีภรรยา หรือไม่กี่หัวโซนแบบผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ หัวโซนแบบผู้รู้ หัวโซนแบบผู้เรียน ฯลฯ ... มันเป็นเรื่องที่ไม่อาจจะปฏิเสธ ... พวกเรา "เดินทางข้ามมิติของจักรวาล" กันอยู่เป็นประจำอย่างไม่ค่อยจะรู้สึกตัวเลย :-)

คำว่า "การคิดนอกกรอบ" จึงมีความหมายไม่ต่างไปจาก "การเดินทางข้ามมิติของจักรวาล" เป็นการปรับเปลี่ยน mode หรือ "หัวโซน" ทางความคิดของเรา ให้ไปอยู่ในอีกระนาบหนึ่ง หรืออีกมิติหนึ่งของจักรวาล เล็กๆ ที่เราครอบครองเอาไว้แล้วในกะโหลกของพวกเรา ... ปัญหาก็คือ เราไม่อาจจะก้าวข้ามไปสู่จักรวาลที่เรายังไม่รู้จัก เพราะเราไม่เคยรู้ทิศทางหรือพิกัดที่จะเดินทางไป ... ภาพเปรียบเทียบจริงๆ ของปัญหานี้ก็คือ ... เราหา Wormhole หรือ "รูหนอน" ระหว่างจักรวาลนั้นไม่เจอ และทำให้ความคิดของพวกเราส่วนใหญ่ ถูกเก็บกักอยู่เฉพาะในจักรวาลเดิมของตัวเองตลอดเวลา

Wormhole หรือ "รูหนอน" ในความหมายของสาขาวิชาฟิสิกส์นั้น ยังเป็นความลับที่ดำมืด และเชื่อกันว่า เราสามารถที่จะพบเจอมันได้อย่าง "โชคช่วย" จริงๆ เท่านั้น ... "โชค" ที่เกิดจากการสุ่มเสี่ยงทำการทดลอง ให้มากที่สุดและหลากหลายรูปแบบที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะยังไม่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ใดๆ ลงไปอย่างตายตัว ... ส่วนการทดลองเพื่อข้ามมิติของ "จักรวาลทางความคิด" นั้น ได้รับการนำเสนอไว้หลายชื่อหลายแบบด้วยกัน โดยหนึ่งในรูปแบบที่ได้รับความนิยมก็คือ Random Words ... เพื่อสุ่มหา "รูหนอน" จากแหล่งต่างๆ ที่ไม่น่าจะพบเจอได้ด้วยรูปแบบการคิดในระนาบเดิมหรือมิติเดิมของกลไกในสมอง

Dr. Edward de Bono น่าจะเป็นบุคคลแรกๆ ที่เสนอทฤษฎีคล้ายๆ อย่างนี้จากชื่อหนังสือเรื่อง Parallel Thinking หรือ "การคิดแบบคู่ขนาน" โดยเขานำเสนอเครื่องมือขึ้นสำคัญสำหรับแนวความคิดแบบคู่ขนานนี้ไว้อย่างประสบความสำเร็จที่สุดก็คือ The Six Thinking Hats ซึ่งผมถือว่าเป็นภาคขยายความคิดของ Parallel Thinking ที่แนะนำเสนอไว้ก่อนหน้านี้หน้านานมากทีเดียว ในขณะที่เดียวกัน Wormhole หรือ "รูหนอนทางความคิด" ที่แนะนำเสนอไว้ควบคู่กับ The Six Thinking Hats ก็คือ Lateral Thinking ที่มีคนแปลเป็นภาษาไทยไว้ว่า "การคิดแนวข้าง" ... มันคือการกระโดดจากจุดหนึ่งของความคิดไปยังอีกจุดหนึ่งอย่างรวดเร็ว คล้ายกับการเดินทางข้ามจักรวาลด้วยวิทยาการการเดินทางที่ความเร็วเหนือแสง !! ... มันเป็นการกระโดดจากจุดเริ่มต้นไปหาผลลัพธ์แบบปัจจุบันทันด่วน เพื่อค้นหา "รูหนอน" ที่น่าจะเป็นทางออกระหว่างทั้งสองจุดที่ว่ามันั้น :-)

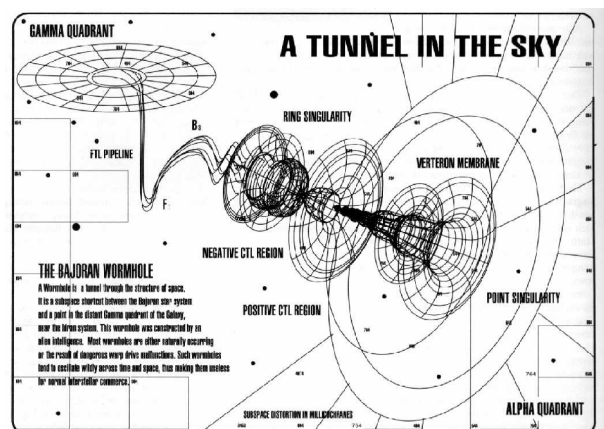
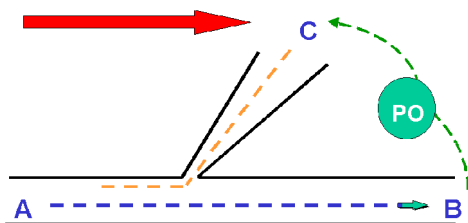
The Medici Effect

ทั้ง Albert Einstein และ Dr. Edward de Bono ต่างก็เสนอทฤษฎีที่คล้ายคลึงกันไว้ในเรื่องของ "มิติ" แห่งจักรวาล เพียงแต่คนหนึ่งพูดถึงเทหะวัตถุในโลกของฟิสิกส์ แต่อีกคนหนึ่งพูดถึง "มิติทางความคิด" ... คนหนึ่งพูดถึง "การเดินทางข้ามมิติของเวลาและจักรวาล" อีกคนหนึ่งพูดถึง "การคิดนอกกรอบ" ... แต่ทั้งคู่ก็ทำไว้แค่เสนอทฤษฎีพร้อมด้วยตัวอย่างประกอบเท่านั้น โดยไม่ได้บอกรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการที่จะปฏิบัติตามทฤษฎีที่ตัวเองเสนอไว้นั้นเลย ...

โดยทฤษฎีของ Albert Einstein นั้น ได้จุดประกายให้เกิดการพัฒนา Unified Field Theory ที่กลายมาเป็นเรื่องของ Hyperspace หรือ Super String Theory ในเวลาต่อมา ... ส่วนทฤษฎีที่นำเสนอโดย Dr. Edward de Bono นั้น ก็ก่อให้เกิดกระแสการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน หรือระบบการฝึกคิดที่จะดึงเอา Creativity ให้กลายมาเป็น Competency on Demand กันไปเลย ... เรียกว่าพยายามทำให้เรื่องของ "ความคิดสร้างสรรค์" กลายเป็น "ศักยภาพ" ที่สามารถเรียกหา หรือว่าสั่งให้เกิดขึ้นเมื่อไหร่ก็ได้ตามแต่จะต้องการในทันทีทันใด ... คล้ายๆ กับที่นักฟิสิกส์พยายามค้นหา Wormhole หรือ "รูหนอน" ที่จะสามารถเดินทางทะลุระหว่างมิติของจักรวาลได้ ... ยังไงยังงั้นเลยครับ !!

จริงๆ แล้วคำว่า Creativity ที่ Dr. Edward de Bono แกชอบใช้นั้น ยังมีอีกหลายๆ คนที่นำเสนอคำอื่นๆ ขึ้นมาในความหมายที่ไม่แตกต่างกันมากนัก บางทีก็เรียกว่า Breakthrough Ideas หรือไม่นั้นก็ Revolution Concepts บางทีก็ใช้คำว่า Innovation บางครั้งก็เรียกกันด้วยว่า แค่ Wisdom หรือ Insights ... จะมีประเภทที่ออกไปทางแบ่งๆ เพื่อเกทับคนอื่นอย่างอิตาเลียสเซียอพยพ Andrei G. Aleinikov ก็จะใช้คำว่า MegaCreativity แทน :-) ... ส่วนในหนังสือเล่มที่ผมกำลังอ่านอยู่นั้นเขาใช้คำว่า Intersectional Ideas ... เอาเป็นอย่างงั้นนะ ... ผมเหมาให้มันเป็น synonyms กับคำว่า Wormhole ทั้งหมดนั้นเลยก็แล้วกัน :-)

เฮ้อ ... ผมมีภาพอะไรมาให้ดูเพื่อเปรียบเทียบแนวความคิดบ้าง แบบที่ผมกำลังนำเสนอ ... ภาพด้านซ้ายคือ graphic ง่ายๆ ที่ Dr. Edward de Bono ใช้เพื่ออธิบายแนวความคิดเรื่อง Lateral Thinking ... ส่วนภาพด้านขวาคือภาพแผนผังเพื่ออธิบายแนวความคิดเรื่อง "การเดินทางข้ามมิติของจักรวาล" ... เห็นอะไรที่มันคล้ายกันมากๆ มั้ย? ... มันคือการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งอย่างปัจจุบันทันทีไง!!

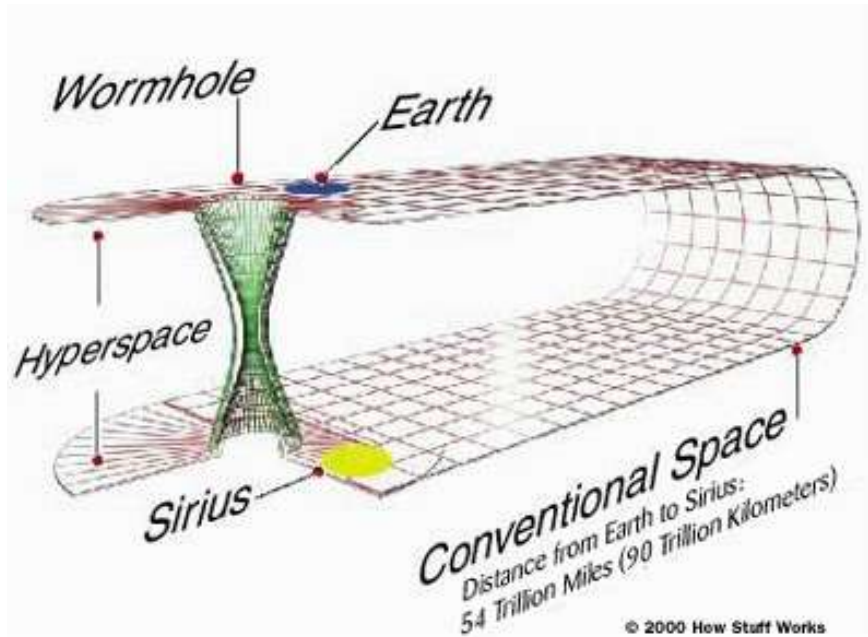
Dr. Edward de Bono อธิบายเรื่อง "ความซ้อนเหลื่อมกัน" ของกลไกในการคิดต่างรูปแบบของสมองมนุษย์เอาไว้ ในหนังสือเรื่อง **Parallel Thinking** ซึ่งนั่นก็คือเรื่องของ "จักรวาลคู่ขนานทางความคิด" ที่ได้รับการบอกเล่าไว้ 6 แบบในเวลาต่อมา โดยผ่านการใช้ภาพสัญลักษณ์ของ "หมวก 6 ใบ" ... เขาเรียก "การกระโดดข้ามวงจรทางความคิดแบบปกติ" ของพวกเราว่า **Lateral Thinking** ... ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากการเสนอแนวความคิดเรื่อง "การเดินทางข้ามมิติของจักรวาล" ... แต่เขากลับไม่ได้เสนอชื่อเรียกให้กับ "ปรากฏการณ์ทะลุมิติทางความคิด" อย่างที่ว่านั่น ... เพียงแต่เรียกรวมๆ เอาไว้ด้วยคำว่า **Creativity** เพียงคำเดียว ... แต่แล้ว Frans Johansson ก็จัดการกำหนดชื่อเรียกกับให้ปรากฏการณ์นั้นใหม่ว่า **The Medici Effect** ... ต้นแบบที่กระตุ้นให้ผมนึกถึงความต่อเนื่องกันของทฤษฎีต่างค่ายต่างสำนักและต่างสาขาวิชากันอย่างสุดซึ้งสุดโต่ง :-D

Medici เป็นตระกูลผู้มั่งคั่งแห่งเมือง **Florence** ประเทศอิตาลีในช่วง "ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา" หรือ **Renaissance** (ค.ศ.1300 – ค.ศ.1600) ซึ่งเป็นยุคที่ได้รับการกล่าวอ้างว่ามีการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าในศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ อย่างมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของยุโรป ... จะว่าไปแล้ว **Medici** ก็เป็นตระกูลที่สามารถเทียบได้กับ **Godfather** แห่งยุค **Renaissance** ซึ่งมีอิทธิพลในอาณาบริเวณเมือง **Florence** ก็คงจะไม่ผิดนัก ... เพียงแต่ **Medici** เป็นตระกูลที่ให้ความสนใจในเรื่องของศิลปวิทยา ไม่ใช่การค้าของเถื่อนผิดกฎหมายอย่างพวก **Gangsters** ที่เราเคยสัมผัสจากภาพยนตร์ต่างๆ ไป ...

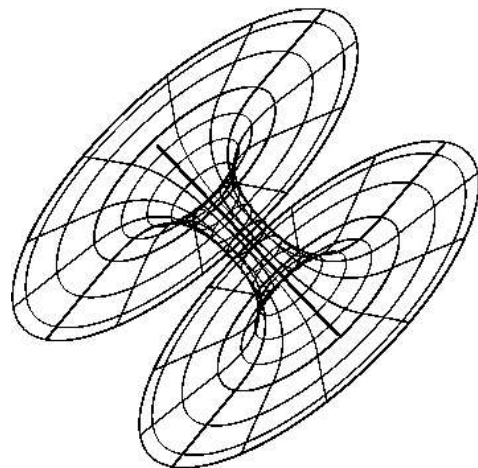
ตามที่มีบันทึกไว้ในประวัติความเป็นมาต่างๆ นั้น ตระกูล **Medici** ได้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่นักคิด, นักเขียน, นักวิชาการต่างๆ รวมไปถึงเหล่าศิลปินทั้งหลายที่เดินทางมาสู่เมือง **Florence** จนกลายเป็น "แม่เหล็ก" ที่ดึงดูดผู้คนจากทุกสารทิศให้มุ่งหน้ามาสู่มหานครแห่งนี้อย่างอุ้นหนาผาคั่ง ... ถ้าจะว่ากันด้วย "ภาษาบูลิม" ก็ต้องบอกว่า เมือง **Florence** ในเวลานั้นคือ "ถ้าพยัคฆ์แดนมังกร" อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์ของยุโรป ... มันคือแดน "ชุมนุมเจ้ายุทธจักรนักคิดแห่งยุค" ก็ว่าได้ เพราะไม่ว่าจะเป็น **Michelangelo**, **Leonardo da Vinci**, **Raphael**, **Galileo Galilei** หรือแม้แต่นักการเมืองการปกครองอย่าง **Machiavelli** ก็ล้วนแล้วแต่มีชื่อเสียงขจรขยายมาจากยุค **Renaissance** ที่มีอิทธิพลของตระกูล **Medici** เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญด้วยกันทั้งสิ้น ...

ปรากฏการณ์ ณ เมือง **Florence** ในเวลานั้นเองที่ **Frans Johansson** เขียนเล่าเอาไว้อย่างชื่นชม และเสนอเป็นทฤษฎีเรื่อง **Intersectional Ideas** ของเขาในหนังสือเรื่อง **The Medici Effect** อันเป็นการตั้งชื่อหนังสือเพื่อยกเป็นเกียรติประวัติแต่ตระกูล **Medici** นั่นเอง ... มันเป็นแนวคิดที่คล้ายกันกับหนังสือเรื่อง **The Wisdom of Crowds** ในส่วนที่เรียกว่า "เอกภาพบนความหลากหลาย" ที่ผมเคยเล่าเอาไว้ใน **ZHUQiDOX : episode I** ... แต่เหตุการณ์ที่เมือง **Florence** ในยุค **Renaissance** นั้นแตกต่างกันอย่างมาก เพราะเมือง **Florence** ในเวลานั้น ไม่ใช่เป็นแค่ดินแดนของชุมชนขนาดใหญ่ที่ "บังเอิญ" หลั่งไหลมารวมตัวกันเท่านั้น มันยังเป็นดินแดนที่เป็นแหล่งรวมตัวกันของ "มีอาซีฟ" ระดับสุดยอดจากแต่ละสาขาวิชาอีกด้วย ... การได้แลกเปลี่ยนและคลุกเคล้าทัศนคติระหว่างนักคิดนักเขียนระดับสุดยอดจากหลากหลายสาขาวิชา ย่อมส่งอิทธิพลต่อโลกทัศน์และกระบวนการวิวัฒนาการทั้งหลาย จนกลายเป็นทฤษฎีใหม่ๆ ในสาขาวิชาการต่างๆ อย่างก้าวกระโดด ... มันไม่ใช่แค่เรื่องของ "ปัญญามหาชน" แต่มันยิ่งใหญ่กว่านั้น ... นี่คือการปรากฏการณ์ "การเดินทางทะลุมิติทางความคิด" มันคือ "การเดินทางข้ามจักรวาลทางความคิด" ระหว่างสาขาวิชาการต่างๆ อย่างทั่วทั้งระบบ ... มันคือ "จุดระเบิดทางความคิด" ของศิลปวิทยาการแทบจะทุกแขนงของชนเผ่า **Caucasians** ในเวลาต่อๆ มา ... "จุดระเบิด" ที่ผมเรียกด้วยคำศัพท์คำเดียวกับในสาขาวิชาฟิสิกส์ว่า **Wormholes** ...

ในสาขาวิชาฟิสิกส์นั้น เราเรียกแต่ละระนาบของจักรวาลว่า **Field** ซึ่งเป็นคำเรียกอันเก่าแก่มาตั้งแต่ยุคของ **Michael Faraday** (อิตาบ็องที่ชอบซักว่าวกลางพายุฝนนั่นแหละ) เป็นทฤษฎีต้นแบบที่ **Albert Einstein** ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ของแรงดึงดูดระหว่างเทหวัตถุต่างๆ ในจักรวาลด้วย และได้รับการสานต่อให้มาเป็น **Unified Field Theory** หรือ **Super String Theory** และ **Theory of Everything** ในสาขาวิชาฟิสิกส์ยุคปัจจุบัน ... **Wormholes** ที่เป็นรอยต่อระหว่างระนาบของจักรวาลนั้น มักจะถูเขียนเป็นภาพ **graphic** อย่างนี้ครับ

หรือไม่อย่างนั้นก็เขียนง่ายๆ กันแค่รูปที่เห็นข้างๆ นี้ ... :-) เพราะฉะนั้น สมมุติว่าผมจำลองให้แต่ละระนาบคือความรู้ หรือความเข้าใจในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งโดยปกติแล้วพวกเราก็มักจะคุ้นเคยกับการใช้คำว่า **Field** เหมือนกัน ... เช่น **Marketing Field** หรือ อาจจะเป็น **Financial Field** หรืออย่างที่หลายๆ คนพยายามจะยึดเยียดให้ผมถูกกักขังอยู่แค่ใน **Architectural Field** อย่างนี้เป็นต้น ... การผสมผสานความรู้ข้ามสาขาวิชาจึงไม่ต่างจากการเดินทางผ่าน **Wormholes** ของจักรวาล ยิ่งเรามีความรู้กระจุกกระจายอยู่หลากหลาย **Field** มากเท่าไร เราก็จะมีโอกาสเดินทางผ่าน **Wormholes** ได้หลากหลายมากขึ้นเท่านั้น ... และหากว่าผมจะเปรียบ

เทียบให้โครงตาข่ายที่เห็นในภาพ **graphic** นี้เสมือนหนึ่งเป็นโครงตาข่ายที่ **axons** กับ **dendrites** ในระบบของสมองของพวกเราเชื่อมโยงแขนขาของ **neurons** ต่างๆ เข้าหากัน ... การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการไขว้โยงให้มีระนาบที่แตกต่างกัน ก็จะมีค่าเท่ากับ "**การปรับเปลี่ยนระนาบของจักรวาลทางความคิด**" ไปด้วย และหากเรายังสามารถรักษารอยต่อระหว่างแต่ละระนาบไว้ มันก็คือ **Wormholes** ที่จะช่วยให้เรา

สามารถกระโดดข้ามกลับไปกลับมา เพื่อหาทางออกหรือ solutions ให้กับปัญหาหนึ่งๆ ด้วยทางเลือกที่หลากหลายกว่า ถึงขนาดว่าอาจจะเป็นทางออกที่พลิกฟ้าคว่ำแผ่นดินอย่างไม่มีใครคาดคิดมาก่อนเลยด้วยซ้ำ ... มันก็คือสิ่งเดียวกับที่ Dr. Edward de Bono แก่เรียกว่า Crativity นั้นแหละ ซึ่งบางคนอาจจะเรียกว่า Breakthrough Ideas หรือ Clayton M, Christensen ชอบใช้คำว่า Innovation นั้นเอง :-)

โดยหลักการของ Random Words ที่ Dr. Edward de Bono ชอบเล่าเอาไว้ให้เก็บเป็นของเล่นยามสมองทึบหรือตีบตันนั้น ก็อาศัยหลักการปฏิบัติอย่างเดียวกัน คือหาทำอะไรก็ได้ที่ไม่น่าจะเกี่ยวกับเรื่องที่เรากำลังครุ่นคิดอยู่ ... แล้วหาทางเชื่อมโยงมันเข้าด้วยกัน ... ซึ่งนั่นก็คือการสร้าง Wormholes ขึ้นมา ระหว่างจักรวาลทางความคิดที่ไม่เกี่ยวข้องกันอยู่เดิมนั่นเอง :-)

หรือแม้แต่ The Six Thinking Hats อันลือลั่น ก็คือการสำรวจจักรวาลที่แตกต่างกัน 6 แบบคือ ขาว, แดง, เหลือง, ดำ, เขียว และฟ้า อันเป็นสัญลักษณ์แทน ข้อเท็จจริง, อารมณ์, ยอมรับ, ต่อด้าน, ความหลากหลาย และการควบคุมทิศทาง ... จากนั้นก็เชื่อมโยงจักรวาลทางความคิดทั้ง 6 ระนาบนั้นเข้าหากัน !!

จริงๆ แล้วแม้แต่ตัว Dr. Edward de Bono เองผมก็เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า แก่น่าจะพบจุดที่ลึงตัวกันบางอย่างของการนำเสนอ "เครื่องมือช่วยคิด" หรือ Thinking Tools กับ มิตพับแบบ Swiss ... เพราะเอาเข้าจริงแล้ว Thinking Tools ที่เป็น "วัตถุดิบ" lot ใหญ่ของแกก็คือ CoRT Thinking ที่ได้รับเงินสนับสนุนการวิจัยจากรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งประกอบไปด้วย "เครื่องมือช่วยคิด" จำนวน 60 แบบด้วยกัน ... เช่นเดียวกับมิตพับแบบ Swiss ที่มีวัตถุดิบเป็นเครื่องมือเล็กๆ ประมาณไม่ถึง 40 แบบเท่านั้น ... แล้วก็มี การจับชิ้นนั้นมาประกบกับชิ้นนี้ เพื่อสร้างเป็นมิตพับรุ่นใหม่ๆ ออกมาจำหน่ายเป็นสินค้าได้ยาวนานกว่า 100 ปีเข้าไปแล้ว!! ... ในขณะที่ Dr. Edward de Bono ก็ทำคล้ายๆ กันกับ CoRT Thinking ที่ย้ายไป ย้ำมาออกมาเป็นตำรามากกว่า 60 เรื่องตลอดเวลาที่ยาวนานกว่า 25 ปีเหมือนกัน ... เพราะถ้าจะคำนวณกันจริงๆ นั้น Dr. Edward de Bono สามารถที่จะผลิต Thinking Tools จากชุดของ CoRT Thinking ได้มากถึง 60! (อ่านว่า 60 factorial มีค่าประมาณ 8.321×10^{81} ซึ่งเป็นจำนวน Thinking Tools ที่ Dr. Edward de Bono สามารถสร้างสรรค์ออกมาจนถึงวันที่แก่ตายก็ยังได้ไม่ครบอยู่ดี !!) ... ถึงแม้ว่านั่นไม่ใช่ประเด็นที่จะต้องถกเถียงกัน แต่ Dr. Edward de Bono คือตัวอย่างที่ยังมีชีวิตของบุคคลที่ค้นพบ "จุดเชื่อมต่อระหว่างจักรวาล" เข้าให้แล้ว และปรากฏการณ์ "การจุดระเบิดทางความคิด" ของจำนวนทางเลือกที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมดนั้นก็คือ The Medici Effect ตามชื่อเรียกในหนังสือของ Frans Johansson นั้นเอง

แล้วก็อาจจะเพราะจำนวน "ทางเลือก" ที่จะถูกจุดระเบิดจนสามารถเป็นไปได้อย่างหลากหลายมากมายมหาศาลนี้เองที่ทำให้นาย Andrei G Aleinikov รู้สึกว่ามันมีอะไรที่ยิ่งใหญ่กว่า Creativity ธรรมดาตั้งนั้นแกก็เลยตั้งชื่อหนังสือของแกว่า MegaCreativity เพื่อเล่าถึง "กฎ 5 ข้อของการเป็นอัจฉริยะ" หรือ Genius !! ... การนำเสนอของ Andrei G Aleinikov นั้นว่าน่าสนใจมากทีเดียว เขามีวิธีการหลอกล่อในหลายๆ จุดเพื่อที่จะให้เราพบเห็น "รอยโหว่" ในกระบวนการคิดที่ทำให้พวกเราส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงความเป็น "อัจฉริยะบุคคล" ออกมาอย่างที่ควรจะเป็น ... อันเป็นที่มาของแนวความคิดว่า "อัจฉริยะภาพไม่ใช่เรื่องของคุณสมบัติ แต่เป็นเรื่องของนิสัย" ...

Flashback !

พอใครได้ยินคำว่า "นิสัย" อาจจะนึกไปถึงหนังสือที่ไม่น่าจะขายดีอย่าง "7 อุปนิสัยของผู้มีประสิทธิผลสูง" หรือ "7 Habits of Highly Effective People" ของ Stephen R Covey ที่หน้าเท่าๆ ไปกว่า 1.5 ล้านเล่มทั่วโลกเฉพาะฉบับภาษาอังกฤษ !! ... เก้าไม่ได้หมายความว่ามันเป็นหนังสือที่ไม่ดีนะ ... เพียงแค่อาจจะไม่ถูกจริตกับตัวผมเองซะมากกว่า เพราะมันอ่านเข้าใจง่ายจนเกินไป :-) ... แต่บังเอิญคำว่า "นิสัย" ทำให้ผมนึกไปถึงบทความของท่าน ป.อ.ปยุตโต ซึ่งเป็นพระผู้หลักผู้ใหญ่ที่น่าเคารพนับถือมากที่สุดท่านหนึ่งในแวดวงพุทธศาสนาของไทย ... ผมก็เลยถือโอกาสคัดตอนที่ว่าด้วยเรื่อง "นิสัย" นี้มาให้อ่านกัน

พฤติกรรมเคยชินระดับบุคคล – วาสนา

เมื่อพูดในชั้นพื้นฐาน ในบรรดาพฤติกรรมทั้งหลายนั้น พฤติกรรมเคยชินต้องถือว่าสำคัญที่สุด และควรเอาใจใส่มากที่สุด ในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้ ไม่ควรมองข้ามเรื่องนี้ แม้ยังไม่ดำเนินการแก้ปัญหาแบบตามระบบหรือเต็มระบบ ก็อาจจะเริ่มที่การสร้างพฤติกรรมเคยชินก่อน

พฤติกรรมเคยชิน มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ที่ว่าชีวิตส่วนใหญ่ของแต่ละคนดำเนินไปตามความเคยชิน คนเราอยู่ด้วยพฤติกรรมเคยชินแทบทั้งสิ้น เขาจะแสดงออก กระทำหรือมีปฏิกิริยาต่อสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือทางวัตถุ ก็ทำตามความเคยชินของตน และอีกประการหนึ่ง พฤติกรรมเคยชินมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในแง่ที่ว่า ถ้าเมื่อพฤติกรรมใดลงตัวกลายเป็นพฤติกรรมเคยชินแล้วก็จะอยู่ตัวอย่างนั้น จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ยาก สำหรับบางคนจะถึงกับแก้ไขแทบไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดี ที่เกื้อหนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้น ต้องเอาใจใส่เรื่องนี้ให้มาก

เมื่อพฤติกรรมใดกลายเป็นพฤติกรรมเคยชินแล้ว ทางด้านจิตใจก็มักเกิดความยึดติด พอใจ มีความโน้มเอียงที่จะเข้าข้างพฤติกรรมนั้น บางทีถึงกับรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อพฤติกรรมแบบอื่น สภาพจิตใจนี้มีอิทธิพลต่อต้านปัญญาด้วยการที่ชีวิตของเขาอยู่กับพฤติกรรมอย่างนั้นตลอดเวลา และมีสภาพจิตใจที่ยึดติด ก็ทำให้เขาหัวเข่าใจมองเห็นเหตุผลแต่ในด้านที่เป็นอย่างนั้นของตน จึงเสริมย้ำพฤติกรรมเคยชินให้แน่นหนายิ่งขึ้น

พฤติกรรมเคยชินนั้น นอกจากมีผลในทางติดแล้ว ก็ส่งผลในทางด้านด้วย กล่าวคือ เมื่อคนติดในพฤติกรรมเคยชินอย่างหนึ่งแล้ว ก็มีความโน้มเอียงที่จะต้านการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมอย่างนั้น ด้วยเหตุนี้ ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดี ก็เท่ากับว่าเขาต่อต้านกีดกันการพัฒนาตัวของเขาเอง เพราะฉะนั้นสำหรับคนจำนวนมาก พฤติกรรมเคยชินจึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตน ทำให้เขาไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและการแก้ไขปรับปรุง กับทั้งขัดขวางตัวเขาเองให้ไม่สามารถเข้าถึงความดีงามและความเป็นเลิศที่พึงได้พึงถึง ส่วนคนผู้พร้อมที่จะเรียนรู้ และทำการเปลี่ยนแปลงที่ดี ย่อมมีแต่จะพัฒนายิ่งขึ้นไป เรียกว่าเป็นคนฝึกง่าย แต่ก็ทำได้ยาก

มนุษย์มีชีวิตอยู่ ก็ต้องมีการชับเขี่ยเคลื่อนเคลื่อนไหว ต้องมีพฤติกรรม เมื่อเขาพบสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เขาก็จะเคลื่อนไหวหรือมีพฤติกรรมตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อครั้งแรกเขามีพฤติกรรมอย่างไรแล้ว พอเขาประสบสถานการณ์อย่างนั้นอีกครั้งต่อไป เขาก็มีความโน้มเอียงที่จะมีพฤติกรรมซ้ำอย่างนั้นอีก ถ้าเป็นอย่างนี้สามสี่ห้าครั้ง ก็จะเริ่มกลายเป็นพฤติกรรมเคยชิน เช่น ถ้าเด็กเจอดอกไม้ หรือเจอไก่ครั้งแรก เด็กเริ่มต้นด้วยท่าทีความรู้สึกอย่างไร และแสดงออกด้วยพฤติกรรมอย่างไร พอเจอดอกไม้หรือไก่อีกครั้งต่อไป กระบวนการเกิดพฤติกรรมเคยชินก็จะดำเนินไปอย่างทีกล่าวนมาแล้ว ฉะนั้น พ่อแม่ คนเลี้ยง ผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ เป็นต้น จึงต้องเอาใจใส่ซึ่งให้เด็กเกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดีในเรื่องหรือสถานการณ์นั้นๆ โดยไม่เปิดช่องให้พฤติกรรมเคยชินที่ไม่ดีไม่เกื้อกูล เข้ามารอบงำเอาเด็กไปเสียก่อน

เป็นอันว่า มนุษย์จะดำเนินชีวิตอย่างไรและเป็นอย่างไรส่วนใหญ่จะขึ้นต่อพฤติกรรมเคยชิน การศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมเคยชินเป็นเบื้องต้น อะไรก็ตามพอเป็นพฤติกรรมเคยชินแล้ว ก็อยู่ตัว มนุษย์ทั้งหลายที่ดำเนินชีวิตกันอยู่ทุกวันนี้ อยู่

ด้วยพฤติกรรมเคยชินเป็นส่วนใหญ่ แต่พฤติกรรมเคยชินทั้งหลายที่ไม่เกิดจากการพัฒนาจะทำให้มนุษย์เสียหายมาก และเมื่อเสียแล้วก็แก้ยากอย่างยิ่ง ดังได้กล่าวแล้วว่าพฤติกรรมเคยชินเป็นสิ่งที่แก้ยากที่สุด เมื่อมันติดตัวไปแล้วพระท่านเรียกว่าเป็น **वासना** ซึ่งจะส่งผลอย่างสำคัญ บันดาลความเป็นไปในชีวิตของเจ้าตัวบุคคลนั่นเอง พร้อมทั้งส่งผลกระทบต่อคนอื่นและสิ่งที่แวดล้อมทั่วไป **वासนา**นี้แม้แต่เป็นพระอรหันต์ก็แก้ได้ไม่หมด มีแต่พระพุทเจ้าเท่านั้นที่ละवासนาได้หมด

น่าสังเกตว่า คนไทยเอาवासนามาใช้เป็นเรื่องที่ดีไปเลย และเข้าใจผิดไปไกลถึงเห็นคล้ายกับเป็นสิ่งที่ลอยลงมาจากปากฟ้า เป็นอำนาจดลบันดาล คนไทยอยากจะมีवासนา แต่ทางพระท่านให้ละवासนา อย่างไรก็ตามवासนาที่ละยากแก้ยาก เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกกันไปแต่เล็ก ให้มีवासนาที่ดี เพราะถ้ามีवासนาเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ไม่ติดไปแล้วจะแก้ยาก

การที่จะพัฒนามนุษย์ในการรักษาสภาพแวดล้อมก็เหมือนกัน การศึกษาจะต้องช่วยสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดีให้เด็กตั้งแต่อายุในครอบครัว และเมื่อไปโรงเรียนก็ให้มีพฤติกรรมเคยชินในการดำเนินชีวิตทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการกิน การอยู่ การเดิน การเล่น การใช้ของ หรือทำอะไรก็ตาม ในลักษณะที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม แต่ให้เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อม ให้เป็นสุขในการอยู่กับต้นไม้ดอกไม้ในธรรมชาติ ให้มีอาการเป็นมิตรเอ็นดูกรุณาต่อสัตว์ต่างๆ และรู้จักเรียนรู้จากธรรมชาติ

เมื่อทุกอย่างกลายเป็นพฤติกรรมเคยชินแล้ว เราสร้างตัวนี้ขึ้นมาได้แล้ว เราจะประสบความสำเร็จมาก วินัยและกฎเกณฑ์ต่างๆ ตลอดจนกฎหมายของบ้านเมือง ที่จะได้ผลดี ต้องเน้นในขั้นการให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน เมื่อเน้นเรื่องพฤติกรรมเคยชิน ก็ต้องเอาใจใส่ที่เด็ก ต้องเริ่มแต่ยังเล็ก ต้องจัดให้ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งรวมไปถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งเสียหาย แต่เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำสิ่งที่ดีงาม อันนี้เป็นการพัฒนาคนในระดับต้น ที่พื้นฐานที่สุด แต่ยั่งยืนหนักแน่นที่สุด

ขอเน้นว่า วิธีการสำคัญมากในการสร้างพฤติกรรมเคยชินคือ **วินัย** เริ่มแต่กฎเกณฑ์กติกาในครอบครัว และในโรงเรียนเป็นต้นไป และพูดในทางย้อนกลับว่า การใช้วินัย ควรมุ่งไปที่การสร้างพฤติกรรมเคยชินนี้เอง ไม่ใช่มุ่งไปที่การบังคับควบคุมหรือใช้อำนาจซึ่งจะทำให้เขว และเพราะเหตุนี้จึงต้องพูดต่อไปว่า วินัยต้องเริ่มฝึกแต่เด็กแต่เล็ก

ในแง่หนึ่งอาจพูดได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมทั้งการอนุรักษ์ธรรมชาติ จะสำเร็จหรือไม่ ก็อยู่ที่वासนาของคนไทย แต่เป็นवासนาในความหมายซึ่งอยู่ที่ตัวคนนั้นจะต้องพัฒนาดังกล่าวมานี้

พฤติกรรมเคยชินระดับสังคม – วัฒนธรรม

ที่กล่าวมานั้นเป็นพฤติกรรมเคยชินในระดับบุคคลหรือปัจเจกชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของवासนา แต่ถ้าพฤติกรรมเคยชินนั้นกลายเป็นคุณสมบัติของคนทั่วไป หรือคนส่วนใหญ่ในชุมชน ในสังคมหรือในประเทศชาติ ก็จะกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า **วัฒนธรรม** คือเป็นวิถีชีวิตของชุมชนหรือของสังคมนั้น ซึ่งจะมีการประพฤติปฏิบัติทำตามๆ กันไปแม้โดยไม่รู้ตัว

พฤติกรรมเคยชินระดับสังคม หรือวัฒนธรรมนี้ ยิ่งหนักแน่นได้ผลมาก เพราะกลายเป็นว่าคนส่วนใหญ่เป็นอย่างนั้น และมีการถ่ายทอดต่อๆ กันไปยังคนรุ่นที่ตามมา สามารถหล่อหลอมให้คนรุ่นใหม่เกิดมีพฤติกรรมเคยชินอย่างนั้นๆ ไปด้วยโดยไม่รู้ตัว ถ้าพฤติกรรมเคยชินในทางที่เกื้อหนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม กลายเป็นวัฒนธรรมแล้ว ก็พูดได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นต้นนั้น สำเร็จผลโดยแทบไม่ต้องลงทุนอะไรเลย แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าประชาชนมีวัฒนธรรมที่ไม่เกื้อกูล การพัฒนาที่ยั่งยืนก็สำเร็จได้ยาก

วิถีชีวิตของคน ที่ฝรั่งเรียกว่า **life-style** ก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนอเมริกันเป็นเรื่องที่คนอเมริกันเองยกขึ้นมาชี้เป็นตัวอย่างให้เห็นชัดถึงวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และนำมาต่อว่ากันเองอยู่เสมอ เพื่อให้แก้ไข เพราะเป็นการใช้ชีวิตแบบหนักเสพนึกบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยล้างผลาญทรัพยากร และพร้อมกันนั้นก็เป็นตัวอย่างก็แสดงให้เห็นว่าปัญหาระดับวัฒนธรรมนี้แก้ไขได้ยากเพียงไร

วัฒนธรรมจัดเป็นวินัยอย่างหนึ่ง เพราะเป็นแบบแผนของสังคม และเป็นเครื่องฝึกพฤติกรรมของคน ทำให้เป็นไปในรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะตัว ตลอดจนเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ แต่เป็นวินัยที่ไม่ต้องประกาศหรือบังคับใช้ และได้ผลกว่าวินัยแบบอื่น

จริยธรรม ตามความหมายของตะวันตก (**ethics**) ที่เราเรียกว่า **ศีล**นั้น จะได้ผลดีหรือเป็นจริงเป็นจัง ถ้าลงตัวไปอยู่ในวัฒนธรรม การไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้าย พฤติกรรมที่มีเมตตากรุณา การรักษาทริพยาสีลหรือสมบัติของส่วนรวม การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เป็นต้น ที่จะได้ผลดี มักต้องมีพื้นฐานอยู่ในวัฒนธรรม ถ้าจริยธรรมที่ต้องการไม่ลงไปอยู่ในวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมที่มีจริยธรรมนั้นเสื่อมไป การจะให้คนประพฤติตามจริยธรรม จะทำได้ยาก เพราะจะเป็นเรื่องจำใจฝืนใจ ต่อเมื่อใดทำให้ลงตัวเป็นวัฒนธรรมได้ก็เบาใจได้เลยว่าเป็นความสำเร็จ เพราะ จริยธรรมนั้นกลายเป็นพฤติกรรมเคยชินของสังคมหรือของ

คนส่วนใหญ่ของสังคมนั้นไปแล้ว อีกทั้งจะอยู่ไปอีกยืนนานด้วย เพราะจะมีการถ่ายทอดส่งต่อไปโดยไม่ต้องรู้ตัว

ฉะนั้น จึงควรตั้งเป้าหมายให้พฤติกรรมที่เกื้อหนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และเกื้อกูลต่อธรรมชาติแวดล้อม ลงตัวเข้าไปอยู่ในวิถีใช้ชีวิตของผู้คนทั่วไป จนกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมหรือของมนุษยชาติทั้งหมด

”

คัดจาก “การพัฒนาที่ยั่งยืน”, พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7, มิถุนายน 2543, หน้า 203-208

“

ไตรสิกขา : หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์

การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้น ทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลัก เรียกว่า **ไตรสิกขา** คือ **ศีล สมาธิ ปัญญา** ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ

1. **ศีล** เป็นเรื่องของกรฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือ **วินัย** วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและพัฒนามนุษย์ เพราะว่าเป็นตัวการเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล

ดังนั้น โดยสรุป วินัยจะมาเป็นรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

2. **สมาธิ** เป็นเรื่องของกรฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่พัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตทั้งในด้าน**คุณธรรม** เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้าน**ความสามารถของจิต** เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความมีสติ สมาธิ และในด้าน**ความสุข** เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่อนคลาย ความรู้สึกพอใจ พุดสั้นๆ ว่า พัฒนาคุณภาพและสุขภาพของจิต

3. **ปัญญา** เป็นเรื่องของกรฝึกหรือพัฒนาในด้านกรรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ เหตุผล การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่างๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความจริง หรือรู้เห็นตามที่เป็นจริง ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ที่ทำให้จิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

หลักทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญองกามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้เข้าสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง

.....

ระบบไตรสิกขา เพื่อให้้องค์รวมพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ

ได้กล่าวแล้วว่า ในกระบวนการพัฒนาของไตรสิกขานั้น องค์ทั้ง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะทำงานประสานโยงส่งผลต่อกัน หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แต่เมื่อมองไตรสิกขาที่โดยภาพรวมที่เป็นระบบใหญ่ของการฝึก ก็จะเห็นองค์ 3 นั้น เต้นขึ้นมาทีละอย่างตามลำดับ คือช่วงแรก เต้นที่ศีล ก็เป็นขั้นศีล ขั้นที่สอง เต้นที่สมาธิ ก็เป็นขั้นสมาธิ ช่วงที่สาม เต้นที่ปัญญา ก็เป็นขั้นปัญญา แต่ในทุกขั้นนั้น องค์อีก 2

อย่างก็ทำงานร่วมอยู่ด้วยโดยตลอด การมองเป็นภาพรวมของระบบใหญ่อย่างนี้ ขอเรียกว่า *รอบใหญ่*

เมื่อเราไม่มองภาพรวมของรอบใหญ่อย่างนั้น แต่มาดูการทำงานของกระบวนการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนานั้นในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ตาม เราก็จะเห็นองค์ทั้งสาม คือ ศิล สมาธิ ปัญญา นั้นทำงานอยู่ด้วยกันและสัมพันธ์กันตลอดเวลา ขอเรียกการมองการทำงานในช่วงสั้นๆ นี้ว่า *รอบเล็ก*

ในการฝึกไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา แบบรอบเล็กนั้น สามารถเริ่มจากจุดไหนก่อนก็ได้ เช่นถ้าเรามีความพอใจ จิตแนบสนิทหรือสนิทใจกับพฤติกรรมอย่างใด (สมาธิ) เราก็จะมีความโน้มเอียงไปสู่พฤติกรรมอย่างนั้น (ศีล) หรือถ้าเราพิจารณาเห็นโดยเหตุผลว่าพฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งดีกว่า เราเห็นว่าทำอย่างนั้นจะดีกว่า จะเป็นประโยชน์กว่า (ปัญญา) เราก็จะทำพฤติกรรมตามที่เราคิดว่าดีกว่านั้น (ศีล)

แต่บางทีอาจจะมีพฤติกรรมเกิดขึ้นก่อน เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน หรือสถาบันทางสังคม เขาจัดระเบียบความเป็นอยู่ คือวางระเบียบวินัยเป็นกฎเกณฑ์กติกาขึ้นมาแล้ว เราเข้าไปอยู่ในหมู่ในพวกก็ทำตามเขาไป (ศีล) ต่อมา จากความเคยชินในพฤติกรรมอย่างนั้นไปเรื่อย โดยไม่ขัดขืนฝืนใจ เราก็เกิดความพอใจสนิทใจกับพฤติกรรมนั้น (สมาธิ) แล้วบางทีก็เลยมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็ระเบียบหรือกฎเกณฑ์กติกาของพฤติกรรมนั้นว่าดี มีประโยชน์ (ปัญญา)

พอปัญญาเห็นเหตุผลและคุณค่าของพฤติกรรมอย่างนั้นแล้ว ก็ยังทำพฤติกรรมอย่างนั้นหนักแน่นจริงจังขึ้นอีก (ศีล) แล้วก็ยังมีความสุขความพอใจสนิทใจกับพฤติกรรมนั้นมากขึ้น (สมาธิ) ฯลฯ

เพราะเหตุที่มีการโยงส่งผลต่อไปมาอย่างนี้ ก็ทำให้เรามีการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมผลดียิ่งขึ้นได้อีก

ในกาฝึกนี้จะเห็นว่า ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา 3 อย่างนี้ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งไม่พร้อม หรือไม่รวมประสาน ก็จะทำให้กระบวนการฝึกไม่ได้ผลดี

ยกตัวอย่างเช่น ในการฝึกระเบียบวินัย (ขั้นศีล) ถ้าจิตใจของผู้ถูกฝึกไม่มีความสุข ทำให้เกิดการฝืนใจขึ้น ก็เสียองค์ประกอบด้านจิต (ขั้นสมาธิ) การฝึกนั้นก็มีความโน้มเอียงที่จะได้ผลยาก

แต่ถ้าในการฝึกพฤติกรรมนั้นจิตใจของผู้ถูกฝึก มีความพึงพอใจ มีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้น พฤติกรรมนั้นก็จะมีมั่นคง

ยิ่งถ้าเข้ามามีปัญญามองเห็นเหตุผล และคุณค่าของการฝึกพฤติกรรมนั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า เกื้อกูล เป็นประโยชน์ด้วย ก็จะมี ความมั่นคงและมั่นใจ พร้อมทั้งมีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้นมากยิ่งขึ้นไปอีก

ดังนั้น องค์ทั้ง 3 อย่างจึงต้องสัมพันธ์กัน

การพัฒนาไตรสิกขาในระดับรอบเล็ก ที่ควรปฏิบัติให้ได้เป็นประจำ และเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริงโดยไม่ยากเลย ก็คือการนำไตรสิกขาเข้าสู่การพิจารณาของ *โยนิโสมนสิการ* หรือการโยนิโสมนสิการในไตรสิกขา กล่าวคือ

ในการกระทำทุกครั้งทุกอย่าง ไม่ว่าจะแสดงพฤติกรรมอะไร หรือมีกิจกรรมใดๆ ก็ตาม เราสามารถฝึกฝนพัฒนาตนและสำรวจตรวจสอบตนเองตามหลักไตรสิกขานี้ ให้มีการศึกษาครบทั้งสามอย่าง ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา พร้อมกันไปทุกครั้งทุกครั้ง คือเมื่อทำอะไรก็พิจารณาดูว่า

พฤติกรรมหรือการกระทำของเราครั้งนี้ มีการเบียดเบียน จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ใครหรือไม่ หรือว่าเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสร้างสรรค์ (ศีล)

ในการกระทำเดียวกันนี้ จิตใจของเราเป็นอย่างไร เราทำด้วยจิตใจที่เห็นแก่ตัว มุ่งร้ายต่อใคร ทำด้วยความโลภ โกรธ หลง หรือไม่ หรือทำด้วยความเมตตา มีความปรารถนาดี ทำด้วยศรัทธา ทำด้วยสติ มีความเพียร มีความรับผิดชอบ เป็นต้น และขณะที่ทำ เรามีสภาพจิตใจเป็นอย่างไร เราย้อน กระวนกระวาย ชุนมัว เศร้าหมอง หรือว่ามีจิตใจที่สงบ ร่าเริงเบิกบาน เป็นสุข เอิบอ๋ม ผ่องใส (สมาธิ)

การกระทำครั้งนี้ เราทำด้วยความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ทำ มองเห็นเหตุผล รู้เข้าใจหลักเกณฑ์และความมุ่งหมาย มองเห็นผลดีผลเสีย และหนทางแก้ไขปรับปรุงพร้อมดีแล้วหรือไม่ (ปัญญา)

เพราะฉะนั้น คนที่ฉลาดจึงสามารถบำเพ็ญสิกขา คือฝึกฝนพัฒนาตน และสำรวจตรวจสอบวัดผลการพัฒนาตนได้เสมอตลอด ทุกครั้งทุกเวลา เป็นการบำเพ็ญไตรสิกขาในระดับรอบเล็ก (คือครบทั้งสามสิกขาในพฤติกรรมเดียวหรือกิจกรรมเดียว)

พร้อมกันนั้นก็เจริญไตรสิกขาในระดับรอบใหญ่ (คือค่อยๆ พัฒนาขึ้นไปทีละส่วน) ไปด้วย ชนิดที่ดูภายนอกก็เหมือนศึกษาไป

ตามลำดับที่ละเอียด โดยที่การบำเพ็ญไตรสิกขาในระดับรอบเล็กนั้นก็ช่วยให้การเจริญไตรสิกขาในระดับรอบใหญ่ก้าวหน้าไปด้วยดี

แล้วในทางย้อนกลับ การเจริญไตรสิกขาในระดับรอบใหญ่ ก็ส่งผลให้การบำเพ็ญไตรสิกขาในระดับรอบเล็กมีความมั่นคงและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจนเต็มเปี่ยมในที่สุด

ตามที่กล่าวมานี้ ต้องการให้มองเห็นความสัมพันธ์อย่างอิงอาศัยซึ่งกันและกันขององค์ประกอบที่เรียกว่าสิกขา 3 ในกระบวนการศึกษาและพัฒนาพฤติกรรม เป็นการมองรวมๆ อย่างสัมพันธ์ถึงกันหมดในรอบเล็ก โดยไม่ได้แยกออกเป็นเรื่องๆ

แต่ถ้ามองในแง่ของช่วงยาว จุดเน้นจะต่างกันในระดับการฝึกนี้ กล่าวคือ เริ่มต้นจุดเน้นอยู่ที่ศีล ส่วนสมาธิและปัญญาจะเป็นตัวแทรกเสริมหรือแฝงอยู่ ต่อมาในช่วงที่ 2 เมื่อศีลมั่นคงแล้วก็เน้นเรื่องสมาธิโดยมีศีลเป็นฐานรองรับ และปัญญาก็คอยดูแลอยู่ จึงมองเห็นเป็นภาพรวมแบบหยาบๆ ว่า ชั้นแรกฝึกศีล ชั้นที่สองฝึกสมาธิ และชั้นสุดท้ายฝึกปัญญา คนที่จะฝึกปัญญาได้ดีนั้น ด้านศีล ด้านสมาธิ ต้องมั่นคงเป็นฐานอยู่แล้ว

วินัยคือการจัดสรรให้เกิดโอกาสในการพัฒนา

หนึ่ง ขอแทรกว่าในการฝึกระดับศีลหรือพัฒนาศีลนั้น ตามปกติจะใช้วินัยเป็นเครื่องฝึก แต่เมื่อพูดถึงวินัย หลายคนจะมีภาพในใจที่ไม่ค่อยถูกต้อง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลต่อการฝึก จึงควรจะยกเรื่องนี้ขึ้นมาทำความเข้าใจกันสักหน่อย กล่าวคือ

เราจะต้องเน้นการมองวินัยในแง่บวก คือวินัยนั้นในความหมายที่ถูกต้องจะไม่เป็นเรื่องของการบังคับ ซึ่งเป็นนัยลบ แต่เป็นเรื่องของการจัดสรรให้เกิดโอกาสในการพัฒนานั่นเอง

แนวทางที่จะทำให้มองวินัยในทางบวกนั้นมีหลายอย่าง

วินัย เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะเรามีวัตถุประสงค์ที่มุ่งประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม เช่น เราต้องการที่อยู่อาศัยที่เรียบร้อยอยู่สบาย ต้องการโอกาสในการที่จะทำงาน ต้องการความคล่องตัวในการดำเนินกิจการ ต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เราจึงดำเนินการจัดตัวของอุปกรณ์ให้เป็นที่เป็นทางไม่เกะกะ และใช้สะดวก จัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในบ้าน ในที่ทำงาน ในท้องถิ่น จัดลำดับการใช้เวลาเป็นต้น

เมื่อเราจัดระเบียบไว้ดีและพากันปฏิบัติตามระเบียบนั้น เราก็มีเวลาและโอกาส ตลอดจนความคล่องตัวมากขึ้นในการทำงาน และทำการต่างๆ ที่ปรารถนา

เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์ที่แท้ของวินัย คือ การจัดสรรโอกาส ให้มนุษย์สามารถทำอะไรๆ ได้สะดวกและมากขึ้นอันเป็นการเอื้อโอกาสต่อการพัฒนา

หนึ่ง วินัยนั้นสัมพันธ์กับจิตสำนึกของมนุษย์ คือจิตสำนึกในการพัฒนาตน ถ้ามนุษย์มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนวินัยก็จะได้ผล และจะเกิดผลดีทางจิตใจด้วย เช่น มีความสมปรารถนา ความภูมิใจ และมีความสุข แต่ถ้าไม่มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง ก็จะเสี่ยงต่อการฝืนใจ แล้วความทุกข์ก็ตามมา

คำว่า **จิตสำนึก** ในที่นี้ หมายความว่า เรามองเห็นหรือยึดถือเป็นเรื่องสำคัญที่ผูกพันกับตนเอง ว่าเราจะต้องฝึกตัว การฝึกตัวเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตของเรา เพื่อให้ชีวิตดีขึ้นเราจำเป็นต้องฝึกตน คือการมองเห็นประโยชน์ คุณค่า ความสำคัญของการฝึก ที่จะต้องเอาตัวเข้าไปปฏิบัติ

เมื่อมีจิตสำนึกอย่างนี้ เขาก็จะมองเห็นว่าการฝึกนั้นเป็นเรื่องที่เรา “ได้” และการฝืนใจจะไม่เกิดขึ้น

เมื่อพบสิ่งที่ทำยาก พอนึกว่าเราจะฝึกตัว ความยากนั้นก็กลายเป็นการได้ขึ้นมาทันที เราจะรู้สึกภูมิใจที่จะทำสิ่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบทางด้านจิตใจเข้ามาสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการรักษาวินัยอยู่เรื่อยๆ

และปัญญาจะทำให้รู้ว่าวินัยนั้นช่วยจัดสรรโอกาสให้แก่การมีชีวิตที่ดีอย่างไร เมื่อได้เห็นคุณค่าเช่นนั้น ก็ยิ่งเกิดความพอใจ ดังนั้นการฝึกพฤติกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับปัญญา

ด้วยเหตุนี้ ทางที่ดีก่อนจะวางระเบียบจึงต้องควรชี้แจงให้เห็นเหตุผลและให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของระเบียบหรือกฎเกณฑ์ กติกานั้นๆ ก่อน

อีกอย่างหนึ่ง วินัยมีความหมายเป็นกติกาของสังคม คือเป็นข้อตกลงว่าเพื่อการอยู่ดีร่วมกัน ทุกคนจะถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วางกันไว้ว่าจะทำหรือไม่ทำอะไรๆ อย่างไร ถ้าใครไม่ทำตามหรือล่วงละเมิดจะต้องได้รับโทษอย่างไร ตรงนี้เป็นวินัยในความ

หมายของกติกาสังคม คือสิ่งที่หมายรั่วมกัน เพื่อจะได้ปฏิบัติตัวหรือวางตัวได้ถูกต้อง

สำหรับคนที่ยังไม่พัฒนาจะรู้สึกว่ากติกาเหล่านี้เป็นเครื่องปิดกั้นบีบคั้นตนเอง แต่สำหรับคนที่พัฒนาแล้วมีปัญญามองเห็นเหตุผลกลับมองว่า กติกาเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยให้เขาทำตัวได้ถูกต้อง มันเป็นเพียงสิ่งหมายรั่วมกันที่เราจะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไร เพราะถ้าคนมาอยู่รั่วมกันมากๆ แล้วไม่มีกติกา แต่ละคนก็จะอึดอัดขัดข้องทำอะไรไม่ถูก ดังนั้นวินัยในความหมายหนึ่งจึงเป็นกติกาสังคม หรือสิ่งหมายรั่วมกันเพื่อช่วยให้ปฏิบัติตัววางตน และทำกิจการต่างๆ ได้ถูกต้อง

ด้วยเหตุนี้วินัยจึงต้องอาศัยปัญญาด้วย และวินัยนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความถูกต้อง จึงจะสัมฤทธิ์ผลให้เกิดศีล ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ข้อควรสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาในระดับพฤติกรรม

ได้พูดถึงหลักการใหญ่โดยทั่วไปอย่างกว้างๆ มาแล้ว คราวนี้จะพูดจำกัดวงแคบเข้ามา โดยเน้นการพัฒนาในระดับพฤติกรรม จะขอเริ่มด้วยการตอบคำถามเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบก่อน แล้วจะพูดถึงข้อควรสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาในระดับพฤติกรรมโดยทั่วไป

ในการฝึกหรือพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบนั้น ถ้าเริ่มจากศีลก็เป็นเรื่องของการวางข้อกำหนด กฎเกณฑ์ ระเบียบ เป็นวินัยขึ้นมา โดยมากจะใช้วินัยนี้เป็นฐานก่อน ทำให้คนที่ไม่มีความรับผิดชอบต้องมีความรับผิดชอบ โดยที่เขาต้องทำตามกฎกติกาเหล่านั้น แต่ในขณะนั้น ถ้าความสำนึกในจิตของเขายังไม่มี การปฏิบัติของเขาก็ได้แค่พฤติกรรมที่แสดงออกมาในชั้นศีลเท่านั้น

ศีลอย่างนี้ยังไม่มั่นคง เพราะไม่ได้เกิดจากจิตสำนึก ไม่มีการพัฒนาด้านจิตมาช่วยหนุน จึงต้องฝึกด้านจิตเข้ามาร่วมด้วย เช่นให้ มีบรรยากาศที่ดีงาม มีความสบายใจ มีความสุขในการทำงานที่ตนรับผิดชอบ และถ้าจะให้ดีกว่านั้นก็ให้มีปัญญามาช่วยอีกด้วย คือให้เขาเห็นประโยชน์หรือคุณค่าในการที่เขาทำอย่างนั้น ซึ่งอาจจะต้องมีการจัดชี้แจงอบรมทางด้านความรู้ให้เขาเห็นเหตุผลในการที่จะต้องมีความรับผิดชอบ

แต่ในเบื้องต้นของการฝึกจะเริ่มด้วยส่วนที่เป็นรูปธรรมที่เป็นของหยาบ มองเห็นง่าย ศีลจึงมาก่อน เพื่อสร้างพฤติกรรมเคยชินไว้ เมื่อพฤติกรรมมีความเคยชินแล้วก็ถือได้ว่าสำเร็จไปแล้วขั้นหนึ่ง คือในชั้นของศีล

ในเรื่องของศีลนี้มีหลักการอยู่อย่างหนึ่งว่า มนุษย์ต้องมีความเคลื่อนไหว และการเคลื่อนไหวนั้นก็ต้องเป็นไปในรูปลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเคลื่อนไหวในรูปลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นครั้งหนึ่งแล้ว พอจะมีการเคลื่อนไหวเช่นนั้นใหม่อีก เขาก็มักจะดำเนินตามรูปลักษณะของการเคลื่อนไหวอย่างนั้นซ้ำอย่างเดิม และเมื่อทำอย่างนั้นต่อๆ ไป การเคลื่อนไหวในรูปลักษณะนั้นก็กลายเป็นพฤติกรรมเคยชิน

พอเป็นพฤติกรรมเคยชินแล้วแก้ไขยาก ถ้าเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดีก็จะเป็นประโยชน์ต่อไปตลอด แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ไม่ดีก็เป็นการเสียหายแก่ชีวิตของเขา เช่น เสียบุคลิกภาพ น่ารังเกียจ เสียวามรู้สึกของผู้พบเห็น หรือสร้างความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น ตรงนี้ก็จึงเป็นจุดช่วงชิงที่ว่าทำอะไรให้คนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีได้ก่อน โดยเฉพาะสำหรับเด็กๆ เรื่องนี้สำคัญมาก การยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ฯลฯ เป็นที่จับของ พฤติกรรมเคยชินได้ทั้งนั้น ดังนั้น การวางระเบียบวินัยต่างๆ ในความหมายหนึ่ง ก็คือระบบการสร้างพฤติกรรมเคยชินที่มุ่งให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดี และพฤติกรรมเคยชินที่ดีนี้แหละเป็นศีล ซึ่งแปลว่าพฤติกรรมดีงามที่เป็นปกติของเขา

เมื่อคนปฏิบัติตามวินัยแล้ว ความประพฤติอย่างนั้นก็ลงตัวกลายเป็นความเคยชินเป็นปกติของเขาอย่างนั้น เช่น มารยาทในการขับรถ มารยาทของคนเดินถนน เป็นต้น

ดังนั้น จุดสำคัญที่จะต้องตั้งเป็นเป้าหมายอันดับแรกก็คือ ทำอย่างไรจึงจะให้เด็กหรือคนที่เข้ามาใหม่ได้พฤติกรรมที่ดีติดตัวไป โดยเฉพาะคนที่มีความพิการในการฝึกน้อย พอเคยชินอย่างไรก็จะอยู่แค่พฤติกรรมนั้น จะติดจะยึดอยู่กับพฤติกรรมเคยชินนั้น จะแก้ไขปรับใหม่ได้ยากหรือไม่ได้เลย จะพัฒนาเหนือกว่านั้นยาก ต่างจากคนที่มีความพิการในการพัฒนาสูง ซึ่งสามารถปรับปรุงตัวเองได้เสมอ ไม่อยู่ในความครอบงำของความเคยชิน แต่คนประเภทนี้มีจำนวนน้อยอย่างยิ่ง

เราจะต้องระลึกไว้ว่า ในแง่ของสังคมนั้นเราพูดถึงคนส่วนใหญ่ เรากำลังเอาหลักการนี้มาใช้กับคนส่วนใหญ่ซึ่งชีวิตติดอยู่ในกรอบของพฤติกรรมเคยชิน การพัฒนาในระดับศีลจึงมีความสำคัญมาก เราจึงต้องเน้นเรื่องการสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดี

สำหรับคนส่วนใหญ่ที่ว่ามัน เมื่อเขามีพฤติกรรมเคยชินอย่างไรแล้ว ก็เกิดการยึดติดว่าอันนี้แหละดี เขาเคยทำมาอย่างนี้ ใครทำอย่างอื่นจะแปลก เขาจะไม่เห็นด้วย คนพวกนี้อาจจะไม่ใช้ปัญญา อาจจะไม่ยอมคิดพิจารณาเลยด้วยซ้ำ เขาเพียงแต่ยึดติดใน

สิ่งที่ตนเองเคยทำมาเท่านั้น ในเมื่อมนุษย์อยู่ในสภาพอย่างนี้มาก เราจึงต้องใช้หลักธรรมชาติเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ คือจึงสร้างระบบพฤติกรรมเคยชินที่ดีให้สะสมขึ้นมาก่อน

เรื่องของแบบแผน ประเพณี วัฒนธรรมที่ดั่งาม ตลอดจนกฎเกณฑ์กติกาที่ออกมาในรูปของบัญญัติทางสังคมเป็นกฎหมาย เป็นต้นนั้น ก็รวมอยู่ในหลักการนี้

ถ้าเราวางระบบให้ดี จนลงตัวติดเป็นพฤติกรรมเคยชินของคนรุ่นหนึ่งได้แล้ว มันก็จะเกิดการสะสมและถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่าไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อที่จะได้ปฏิบัติตามๆ กันไป แล้วก็ส่งผลไปที่จิตใจให้เกิดความชื่นชมและยึดถือด้วยเวลาจะประพฤติอย่างนั้น ความชื่นชมยึดถือในจิตใจก็จะส่งเสริมเจตจำนงให้เจตนามุ่งไปที่จะทำที่จะประพฤติอย่างนั้น

เป็นอันว่าการฝึกฝนพัฒนาในชั้นศีลเป็นขั้นที่สำคัญมาก โดยเฉพาะสำหรับคนส่วนใหญ่ในสังคม ถ้าบุคคลเกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่ดีแล้ว การที่จะเปลี่ยนแปลงก็ทำได้ยาก

แต่อย่างไรก็ตาม ในพระพุทธศาสนาซึ่งถือหลักสิกขาแห่งการฝึกฝนพัฒนาคน การปรับปรุงพัฒนาแม้จะทำได้ยาก ก็ถือว่าต้องพยายามทำ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น ก็สามารถทำได้โดยใช้หลักไตรสิกขานี้แหละ เพราะไตรสิกขานั้นเมื่อมองในแง่ของการพัฒนา สิ่งที่จะต้องทำอย่างหนึ่งก็คือการแก้ไขปรับปรุงความเคยชิน ด้านหนึ่งนั้นมันเป็นการสร้างพฤติกรรมที่ดี แต่พร้อมกันนั้นก็ด้านหนึ่งก็เป็นเรื่องของการแก้ไขพฤติกรรมเคยชินที่ไม่ดีด้วย

ยิ่งกว่านั้นยังก้าวต่อไปสู่การปรับปรุงแม้แต่พฤติกรรมเคยชินที่ดีอยู่แล้ว ให้เป็นไปด้วยจิตใจและปัญญาที่ถูกต้องให้ดียิ่งขึ้นไปอีก อย่างเช่น วัฒนธรรมของสังคมที่ถ่ายทอดกันมาด้วยความเคยชินจนเป็นแบบแผนนั้น เป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนมาก บางอย่างในวัฒนธรรมนั้น ที่ว่าดีในสมัยหนึ่ง เมื่อผ่านมาถึงอีกสมัยหนึ่ง อาจกลายเป็นไม่ดี หรือบางอย่างที่ดีอาจตกมาถึงปัจจุบันในรูปที่คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปแล้ว หรือบางอย่างที่ว่าดีอาจเหลือเพียงรูปแบบภายนอก แต่สาระหรือความหมายที่แท้จริงสูญหายไป แล้ว หรือยิ่งกว่านั้น อาจจะมีคามหมายอื่นที่เป็นโทษเข้าไปแทนที่ ดังนี้ เป็นต้น

ความคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนและโทษเหล่านี้ บางทีเราก็ไม่รู้ จนกระทั่งมีผู้สติปัญญามาชี้ให้เห็นจุดเห็นที่ควรปรับปรุงแก้ไข (บางทีสติปัญญาไม่พอตีก็ชี้ผิดเสียอีก) จึงได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนากันไป (บางทีผู้ที่ดีก็ด้านอย่างหนัก)

เรื่องพฤติกรรมเคยชินของมนุษย์ แม้แต่ในระดับสังคม ก็ต้องมีการแก้ไขพัฒนาอยู่เรื่อย ถ้าพูดถึงในระดับบุคคลก็ยิ่งต้องพัฒนา กันตลอดเวลา

ดังที่กล่าวแล้วว่า คนส่วนมากมักจะได้แค่พฤติกรรมเคยชิน จะพัฒนาเหนือกว่านั้นไปได้อย่างไร คนที่พัฒนาตนเองได้ดี ก็คือคนที่สามารถอยู่เหนืออำนาจของความเคยชิน คนประเภทนี้จะปรับตัวพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถพิเศษ

พฤติกรรมที่ลงตัวโดยเคยชินอย่างละเอียดอ่อน เรียกว่า **วาสนา** (แปลว่าการสั่งสมอบรมมา ซึ่งก็คือการสั่งสมพฤติกรรมเคยชินนั้นเอง) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมที่บุคคลนั้นได้สะสมมากับตนเอง จนกลายเป็นลักษณะประจำตัวของเขา เช่น จังหวะท่าทางที่ในการเดิน การพูด คำติดปาก เป็นต้น ซึ่งแต่ละคนจะแสดงออกแตกต่างกัน ถือเป็นวาสนาของแต่ละคน

เมื่อบุคคลมีวาสนาอย่างไร วาสนานั้นก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำชีวิตของเขาไปในแนวทางหนึ่งโดยเฉพาะ แม้แต่ความเคยชินทางความคิดที่เป็นพฤติกรรมทางจิต เช่นว่าชอบอะไรไม่ชอบอะไร เป็นต้น ก็เป็นวาสนาเช่นเดียวกัน เมื่อเขามีวาสนาเกี่ยวกับอะไรในทางใด มันก็ชักจูงเขาไปในทางนั้น ไปหาสิ่งนั้น วาสนาก็เลยกลายเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของเขาไป

นอกจากนั้น วาสนายังเป็นตัวกระทบที่ทำให้คนอื่นมีปฏิกิริยาต่อเขาในรูปใดด้วย เช่นดั่งดูหรือผลักไล่ ทำให้ชอบหรือทำให้เกลียด ในความสัมพันธ์กับคนหมู่มาก หรือเป็นปฏิกิริยาเฉพาะตัวกับบางคน ดังจะเห็นได้ในลักษณะการพูดของแต่ละบุคคล บางคนพูดสละสลวยรื่นหู บางคนพูดกระซอกโงกฮาก บางคนพูดแล้วคนชอบฟัง บางคนพูดแล้วคนรำคาญ ฯลฯ ซึ่งล้วนมีผลต่อความเป็นไปในชีวิตของเขาทั้งสิ้น

วาสนาเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็แก้ไขยาก เพราะเป็นสิ่งที่ล่องลึก ผู้ที่ละวาสนาได้หมดมีเพียงบุคคลเดียวคือพระพุทธเจ้า หมายความว่าพฤติกรรมเคยชินหมดไป เพราะพฤติกรรมอยู่ภายใต้การนำของสติปัญญาอย่างเดียว คือทำไปด้วยสติปัญญา ไม่ได้ทำไปด้วยความเคยชิน ส่วนพระอรหันต์คนอื่นแม้แต่พระอรหันต์ ก็แก้ไขได้แต่วาสนาร้ายแรงที่เป็นโทษต่อชีวิตและสังคม ส่วนวาสนาที่ไม่ร้ายแรงก็ยังคงอยู่ เช่นบางท่านพูดจาไม่เพราะหู บางท่านเดินไม่ค่อยชวนดู เป็นต้น รวมความว่า เรื่องของวาสนามันทั้งดีและไม่ดี และวาสนานั้นก็เป็นผลกรรมส่วนหนึ่ง

ในเรื่องกรรมนั้น พอเกิดปัญญารุ่งขึ้นมาแล้ว เจตนาที่เป็นตัวกรรมก็ค่อยๆ เปลี่ยนจากการอยู่ใต้บังคับการของตัณหาภายใต้การชี้แนะของปัญญา จนในที่สุดเจตนาเองก็จะหมดหน้าที่ไปด้วย ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายที่ชีวิตจะเป็นอยู่ด้วยปัญญา นี่คือภาวะที่เรียกว่าสังกรรม เพราะพฤติกรรมไม่ต้องอยู่ใต้บังคับการของเจตนาที่มุ่งเลือกว่าตัวเราจะเอาอย่างไร แต่เปลี่ยนมาเป็นอยู่และทำการต่างๆ

ด้วยปัญญา ด้วยความรู้ หรือปฏิบัติการด้วยความรู้ความเข้าใจ ไม่ใช่ปฏิบัติการด้วยความจำนองใจว่าตัวเราต้องการเอาอย่างนั้นอย่างนี้

อย่างไรก็ตาม ในระดับของปุถุชนที่ยังไม่พ้นจากพฤติกรรมที่เป็นไปด้วยเจตนา เมื่อมีการศึกษาพัฒนาตนขึ้น ปัญญาที่จะเข้ามาช่วยชี้ทาง ทำให้มีการเลือกตัดสินใจที่ตั้งามถูกต้อง ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจและความมีเหตุผลมากขึ้น และทำการต่างๆ ด้วยฉันทะที่จะนำไปสู่ความไร้ทุกข์ ลดปัญหา ตลอดจนมีอิสรภาพและสันติสุขทั้งในชีวิตและในสังคมมากขึ้นๆ ตามระดับการพัฒนา

”

คัดจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?, สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7, พฤศจิกายน 2543, หน้า 104-107 และ หน้า 121-152

บทความทั้ง 2-3 ตอนที่ผ่านมา เป็นบทความเดิมที่เคยคัดเก็บเอาไว้แจกจ่ายให้กับพรรคพวกเพื่อนฝูงเท่านั้น ไม่เคยเอามาไปรวมกับงานเขียนจากเวจีของตัวเอง แล้วก็คัดเอาไว้ตั้งแต่ท่าน ป.อ. ปยุตโต ยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปิฎก แต่ปัจจุบัน (คือในขณะที่จัดทำเอกสารฉบับนี้) ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ให้เป็นพระพรหมคุณาภรณ์ไปเรียบร้อยแล้ว

ที่บังอาจเอาบทความของพระมารวมกับบทความของตาเถน ก็เพราะบังเอิญว่า เถนฉีกกำลังเล่าเรื่อง "จักรวาลคู่ขนานทางความคิด" และได้พบเห็น Wormhole ตรงที่คำว่า "นิสัย" ระหว่างจักรวาลของ Creativity, Genius กับการฝึกฝนและพัฒนาตนเองตามแนวคำสอนของพระพุทธศาสนา ... ซึ่งสามารถมองทะลุผ่านกันไปได้ค่อนข้างจะลงตัว ... นี่ยังไม่รวมกับที่เคยคิดจะสร้าง Organization Code of Conduct ที่ผนวกเอาแนวความคิดของ de Bono Code กับ I-Ching (อี้จิง) แล้วคลุกเคล้าด้วยแนวทางบางอย่างของไตรสิกขาและมรรค 8 เข้าด้วยกันอีกต่างหากนะ ... เพราะนั่นจะเป็นคำอธิบายฉบับขยายความของ Circulatory Organization Chart หรือ 3dM ซึ่งหลายคนที่เคยเห็นภาพ graphic แล้วเชื่อว่าจะสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่าถ้ามีคำอธิบายละเอียดๆ ... อันเป็นการเข้าใจผิดอย่างรุนแรงมาก :-)

ผมขอเว้นที่จะไม่เล่าถึง MegaCreativity แม้ว่าในหนังสือเล่มดังกล่าวจะมีหลายๆ ตัวอย่างที่น่ารักน่าสนใจอยู่มากก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ของหนังสือนั้น ผมถือว่าเป็นเพียง "แบบฝึกหัด" ซึ่งน่าจะนำไปสรรหามา สัมผัสกันเอาเองสำหรับคนที่สนใจ ส่วนแนวความคิดหลักๆ จาก MegaCreativity นั้น ก็เคยเล่ารวมๆ เอาไว้กับหนังสือเรื่อง Thinking Inside The Box ไปบ้างแล้ว จึงขงดไปทั้ง 2 เล่มที่จะไม่เล่าซ้ำ ... แต่เหตุผลสำคัญที่จะไม่เอ่ยถึงทั้ง 2 เล่มในเวลานี้ก็เพราะว่า เรื่องราวของมันจะสนุกน้อยลงไปเยอะทีเดียว ถ้าไม่ได้คิดถึงมันแบบ Hypersapce ที่ผนวกเอาเรื่องของ The Medici Effect เข้าไป ... แม้แต่บทความของท่าน ป.อ.ปยุตโต ที่คัดมาไว้นี้ก็เหมือนกัน หากอ่านด้วยอารมณ์แบบ Hyperspace ที่มี Wormholes ระหว่างจักรวาลคู่ขนานจริงๆ มันก็จะได้อารมณ์ไปอีกแบบ ที่ไม่ใช่การศึกษาพระธรรมอย่างผู้เฒ่าผู้แก่เขาปฏิบัติกัน :-) ... ไม่ใช่เรื่องบ้าๆ บอๆ ที่ไม่มีคนเขาทำกันนะ Fritjof Capra ก็อ่านคัมภีร์เต๋าด้วยกรอบกระบวนการทัศน์แบบนักฟิสิกส์มาแล้ว และมีการตีความให้หยินกับหยางหมายถึงโปรตรอนกับอิเล็กตรอน ... กลายมาเป็นหนังสือ Tao of Physics หรือ "เต๋าแห่งฟิสิกส์" ที่ฮือฮาที่สุดๆ เมื่อเกือบ 30 ปีที่แล้ว !!

ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะค้นพบหนทางแห่งความหลุดพ้น ผู้คนในสมัยนั้นอาจจะคิดว่าท่านบ้าไปก่อนแล้วก็ไม่แน่ เพราะท่านสอนในสิ่งที่ไม่เคยมีใครสอน และเผยแพร่ในสิ่งที่ยังไม่มีใครค้นพบ ... ไร้ไม่จริง?!

To Infinity and Beyond !

ที่เห็นนั้นเป็นคำพูดติดปากจากตัวละครเอกใน computer animation เรื่องยิ่งใหญ่ของ Walt Disney ที่ร่วมมือกับ Pixar Studio เมื่อปี 1995 ... มันคือ Toy Story ... ผลงานการสร้าง computer graphic ที่เขย่าวงการการ์ตูนจนหัวปั่น ด้วยเทคโนโลยีที่ผสมผสานกับมันสมองอันซุกซนไม่รู้จักจบของ Steve Jobs หนึ่งในผู้ก่อการปฏิวัติวงการ IT และผู้ร่วมก่อตั้ง Apple Computer, Inc เมื่อปลายศตวรรษที่ 20 ... คำพูดที่มีการแปลเป็นไปภาษาไทยว่า "สู่ความเว้งว่างอันไกลโพ้น" หรือถ้าจะให้ตัวหนาๆ สั้นๆ ก็น่าจะแปลว่า "บ้าหลุดโลก" :-)

บังเอิญว่า Pixar ไปจับมือกับ Walt Disney ในเวลานั้นหรือขณะที่ทำให้ Walt Disney ยังดูดีในฐานะของผู้นำแห่งวงการ animation ... เพราะไม่อย่างนั้นแล้ว Walt Disney จะต้องเจอกับคู่แข่งที่มาจากอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์อย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลยทีเดียว ... นี่คือการโคจรมาพบกันบน Hyperspace ของธุรกิจที่มีพื้นเพอยู่กันคนละแวดวงอุตสาหกรรม ... จะว่าไปแล้ว นั่นมันก็แค่หนึ่งตัวอย่างของโลกและสังคมที่พวกเรากำลังต้องเผชิญชีวิตอยู่กับมันทุกๆ วันเท่านั้นเอง ... หรือพวกเรา จะคิดว่าเรื่องของ GMO (Genetically Modified Organisms) หรือ Nanotechnology รวมไปถึงเรื่องของ Genome นั้นไม่ได้มีอะไรที่คล้ายคลึงกันกับแนวความคิดเรื่อง "จักรวาลคู่ขนาน" นี้เลย?! ... หรือทั้งหมดที่ว่านั้นไม่ได้มีอะไรที่คล้ายกับการร่วมมือกันของ Walt Disney และ Pixar Studio ของ Steve Jobs? ... จะอนุমানได้มั้ยล่ะว่า Fritjof Capra แกพูดถูก ที่เคยบอกว่า "การเปลี่ยนแปลงทางทฤษฎีและหลักการความเชื่อใดๆ ในโลกนั้น ล้วนแล้วแต่มีต้นกำเนิดมาจากสาขาวิชาฟิสิกส์ทั้งสิ้น" ???!

หลายๆ คนน่าจะเคยได้ยินคำว่า "โลกาภิวัตน์" หรือ globalization ที่มักจะนิยามกันง่ายๆ แค่ว่าข้อมูลข่าวสารต่างๆ สามารถติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็วราวกับโลกของเราที่มีขนาดเล็กลง ... เล็กลงขนาดที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงในสังคมหนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อไปยังอีกสังคมหนึ่งราวกับเป็นสังคมเดียวกันทั้งโลก ... แล้วก็มีการเสนอความคิดที่ทำให้ตัวของผู้นั้น "ดูดีดี" ยิ่งกับเป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้างไกลใหญ่โตว่า "เราต้องเตรียมตัวให้มีความพร้อม และรีบกระโดดเกาะขบวนรถไฟแห่งวิวัฒนาการนี้ให้ทัน"

... พุดเหมือนไม่ได้พุดเลยว่ะ !! ... พร้อมแค่ไหน? แล้วพร้อมยังงัย? ที่ไม่ยอมพุดออกมาให้ชัดเจนนะ เพราะว่ามันยอมภูมิไว้เต็มปาก หรืออมสากระเบือไว้แบบ deep throat อยู่ล่ะ?!

ความเป็น globalization นะ มันไม่ใช่เป็นแค่เรื่องของคอมพิวเตอร์หรือ Internet หรือเฉพาะแค่แคบๆ ในแวดวงของการสื่อสารข้อมูลเท่านั้น แต่ **globalization คือปรากฏการณ์ของการเชื่อมต่อกันระหว่าง "คู่ขนานทางความคิด" ของแต่ละสาขาวิชาที่ครั้งหนึ่งมันเคยกระจัดกระจายแยกย้ายกันอยู่คนละ Field เป็นหัวใจสำคัญ** ... มันคือการผสมผสานเทคนิควิธีการและกระบวนการที่หลากหลายนานาชาติเข้าด้วยกัน ... จนกลายเป็นแรงเหวี่ยงที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง อย่างในสังคมโลกอย่างที่เราไม่ค่อยจะมีโอกาสได้พบเห็นมาก่อน ... **ถ้าผมจะเรียกมันว่าเป็น "ปฏิกิริยา fusion ทางความคิด" ก็คงจะไม่ห่างไกลไปจากความเป็นจริงมากนัก :-)** ... แล้วมันก็คือปรากฏการณ์เดียวกับในยุค Renaissance ที่มีการรวมตัวกันแบบ fusion แล้วก็ระเบิดออกเป็นแบบ fission จนกระทั่งเกิดเป็นทฤษฎีของศาสตร์ใหม่ๆ อีกมากมายมหาศาลในเวลาต่อๆ มา ...

เฮ้ !! ไ้อ้ที่ว่า "เราต้องเตรียมตัวให้มีความพร้อม" นะ ... ไหนต้องทำยังไงว้ามาเต๊ะ ... อย่าเอาแต่พุดแล้วๆ แล้ววิ่งๆ งามๆ ทำเป็นคนอื่นๆ เขาโง่กันทั้งชาติเต๊ะ ... เอ๊ก็ !!

อ๊ะ ! .. อย่าคิดว่านี่เป็นเรื่องบ้าๆ บอๆ ของคนที่คลั่งอ่านตำราแบบไม่เลือกค่ายเลือกสำนักซะละ ...

ห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ หรือ **discount stores** ที่แข่งกันจนหัวร้างข้างแตก กับพวก **convenient stores** ที่ซัดกันหัวเนียบกับร้านโชห่วยตามตรอกซอกซอยนั้น ... ถ้าเอาเปรียบกับบริษัท **credit card** อันเก่าแก่ทั้งหลายแล้วละก็ ... ปริมาณของชนิดสินค้าจะแตกต่างกันราวกับคนละโลกไปเลย ... ว่ามัย? ... บรรดาบริษัทเงินพลาสติกพวกนี้ **charge** ค่าหัวคิวยังกับเป็น **commission** ส่วนลด ทั้งๆ ที่ตัวเองไม่ได้ลงทุนซื้อสินค้า ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานร่วมกับร้านค้าต่างๆ ไม่ต้องหาทำเลที่ตั้ง ไม่ต้องกังวลกระทั่งการจัดส่งสินค้า ฯลฯ เพราะลูกค้าแต่ละคนจะไปหาซื้อหาหยิบสินค้าจากทั่วโลกราวกับอยู่ในร้านค้าแบบ **self service** ยิ่งใจยิ่งงั้นเลย ... นี่คือการกิจการค้าที่ทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันไปทั่วโลก ก่อนที่ยุคของ **Internet** จะฟูเฟื่องรุ่งเรืองกันเมื่อตอนต้นๆ ทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 นี้เท่านั้นเอง ... นี่คือการก้าวข้ามจักรวาลของผู้ขายไปหาภักในจักรวาลของผู้ซื้อเพื่อเก็บเกี่ยว **commission** จากจักรวาลของผู้ขายรายอื่นๆ ทั่วโลก ... โดยการ "**เสกสิ่งเสมือนเงิน**" ไปใส่ในกระเป๋าของผู้ซื้อเอาไว้ก่อนเท่านั้นเอง !!

แม้แต่ในยุคที่การค้าในระบบ **Internet** เเทกกันยังกับทิด "**เงินพลาสติก**" พวกนี้ก็ยังเป็นกลไกหลักที่ทำให้หลายๆ ธุรกิจ ใน **Cyberspace** ดำเนินการกันต่อไปได้อย่างราบรื่น ... ลองนึกดูสิว่า **amazon.com** จะค้าขายไปทั่วโลกได้ยังไง ถ้าบังเอิญนาย **Jeff Bezos** ทะเล่สร้างร้านหนังสือที่ว่านี่ก่อนที่โลกจะรู้จักกับ **credit cards**? ... ทั้ง **American Express, Diners, Visa** หรือเงินพลาสติกค่ายอื่นๆ ล้วนแล้วแต่ไม่ใช้สถาบันทางการเงินทั้งนั้น แต่ก็ปล่อย "**สินเชื่**" โดยตรงให้กับผู้บริโภคทั่วโลก จนสถาบันการเงินแทบทุกแห่งทนการถูกแย่งชิงลูกค้ารายย่อยเหล่านี้ไม่ไหว ก็เลยต้องกระโดดลงมาช่วยกันรับความเสี่ยงนี้ไปคนละกอบคนละกำ ด้วยการขอมีส่วนร่วมในการแพร่เชื้อ "**เงินพลาสติก**" พวกนี้ไปให้กับลูกค้าของตัวเอง :-)

แล้วก็มีสถาบันการเงินบางแห่งที่รู้สึกว่ เขาน่าจะทำการสิ่งทีคล้ายๆ กันอย่างนี้ได้ โดยไม่ต้องไปจ่าย "**ค่าตั้ง**" ให้กับองค์กรต่างอุตสาหกรรม ... จาก "**เงินพลาสติก**" ก็เลยกลายเป็น "**เงินอิเล็กทรอนิกส์**" ที่ร้านค้าบน **Internet** สามารถรับโอนจากบัญชีของผู้ซื้อได้ในทันที ... เพราะทุกๆ ร้านค้าไม่ว่าหน้าไหนๆ ก็ต้องเอาเงินไปหมุนเวียนอยู่ในสถาบันทางการเงินแห่งใดแห่งหนึ่งอยู่แล้ว ... มันจึงเป็นการรวบรัดขั้นตอนด้วยการตัด "**คนกลาง**" อย่างบริษัทบัตรเครดิตออกไปจากวงจร และเร่งให้ระบบการหมุนเวียนของเงินมีความกระชับสั้น ทั้งยังตรวจสอบได้ง่ายกว่าเดิมอีกด้วย ... ต่อจากนี้ไป รายได้ส่วนหนึ่งของสถาบันทางการเงินก็จะมาจาก **commission** ส่วนลดของสารพัดสินค้าที่ลูกค้าของเขาเป็นผู้ลงทุน ... เพียงแต่บรรดาสถาบันการเงินจะเรียกรายได้ประเภทนี้ว่า "**ค่าธรรมเนียม**" ... ก็ถ้าระบบ "**เงินอิเล็กทรอนิกส์**" เหล่านี้ได้รับการตอบรับจากร้านค้าและผู้บริโภคมากๆ เข้า ... สถาบันการเงินก็จะข้ามจักรวาลไปแข่งกับ **super stores** หรือแม้แต่ **convenient stores** ตามปากซอยที่พิภกอาศัยของบรรดาผู้บริโภคทั้งหลายซะด้วยซ้ำ ... ใครยังจะเชื่ออย่างฝังใจอีกล่ะว่าสถาบันการเงินรู้จักขายแต่เงิน?

ยังไม่พอแค่นั้น ... สถาบันทางการเงินที่ปล่อยสินเชื่ต่างๆ นั้น ส่วนหนึ่งก็ต้องการหลักทรัพย์ค้ำประกันสินเชื่ทีตัวเองจะปล่อยออกไป แต่อีกส่วนหนึ่งก็ต้องมีความเชื่อถือในระดับของบุคคลผู้กระทำการนิกรรมนั้นๆ ด้วย ... หลักทรัพย์ก็เป็นเรื่องหนึ่ง ตัวบุคคลก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ... ถ้าหลักทรัพย์ที่ค้ำประกันนั้นอยู่ในกำมือของสถาบันทางการเงิน แต่บุคคลนั้นๆ ดันไปอยู่ในกำมือของยมบาลล่ะ? ... ใครจะรับผิดชอบในการหารายได้ที่เรียกว่า "**ดอกเบี้ยเงินกู้**" มาให้กับสถาบันการเงินได้อีก? ... ดีไม่ดีอาจจะชวยถึงขนาดที่ไม่มีใครมาสานต่อในการหา "**เงินต้น**" มาคืนซะด้วยซ้ำ ... โดยหลักจิตวิทยาของสถาบันการเงินทุกแห่ง หลักทรัพย์ที่ค้ำประกันไว้นั้นก็เพื่อความอุ่นใจแบบ "**กำชืดดีกว่ากำตด**" ทั้งนั้นแหละ ... การขายทอดตลาดไม่ใช่เรื่องทีจะสร้างกำไรกำไรอะไรได้นักหนา ทั้งยังมีค่าใช้จ่ายอีกสารพัด กับยังต้องเสียความรู้สึกับ "**ทายาทอสูร**" อีกด้วย (**เพราะลูกค้ารายเดิมไปสมัครอยู่พรรคยมโลกแล้วไง!**) เพราะทะเล่ไปริบเอาสินทรัพย์ที่ค้ำประกันเหล่านั้นมาขัดต้นขัดดอกจนหน้าใจก่อนจะเอาเศษๆ ไปคืนให้แบบตั้งตัวกันใหม่ได้ยาก ... อย่างกระนั้นเลย จับลูกค้ามาทำประกันชีวิตเพื่อผูกคูกคุณค่าของสินทรัพย์และหนี้สินซะเลยดีกว่ามัย? ... ถ้าลูกค้าหลุดโลกไปเป็นลูก

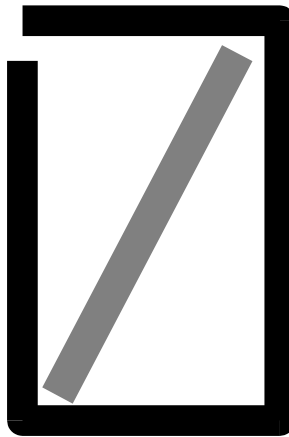
พรรคยมบาลก่อนเวลาอันควรแก่สัญญาผู้ยืม ก็คืนสินทรัพย์ค้ำประกันทั้งหมดนั้นไปให้แก่ทายาท เพื่อเขาจะได้มีทุนรอนไว้ทำมาค้าขายและเป็นลูกค้ารายใหม่ของสถาบันการเงินต่อไป ... หนี้สินเดิมล่ะอะไร :-) ... อย่าไปกังวลให้เสียสุขภาพจิต ก็ให้บริษัทประกันชีวิตมันชดใช้แทนทั้งหมดเลย ... เป็นไง? ... เงินต้นพร้อมดอกเบี้ยยก็ยังได้รับคืนครบๆ แบบทันทีทันใด .. ทายาทของลูกค้าก็ยังมีหน้าบานเข้าหากันได้ยังกับญาติ .. เงินค้ำประกันความเสี่ยงทั้งหมดก็ให้ลูกค้าจ่ายแทนตั้งแต่แรก สถาบันการเงินที่เอากรรมวิธีแบบนี้มาขาย ยังได้รับค่า premium จากบริษัทประกันชีวิตเป็นน้ำจิ้มอร่อยๆ อีกต่างหาก ... ทุกๆ คนก็ happy อยู่กับธุรกิจบริการที่แต่ละคนสมัครใจเข้ามาอาสารับใช้ ... มันคือ win-win-win แบบข้ามจักรวาลกันไปๆ มาๆ จนกลายเป็น product ใหม่ที่นำเสนอโดยสถาบันทางการเงิน !!

นี่คือภาพของแวดวงธุรกิจการค้าในยุคสมัยปัจจุบัน เราไม่ได้แข่งขันกันด้วยการพยายามทำงานให้หนักขึ้น ไม่ได้แข่งขันกันแย่งชิงส่วนแบ่งตลาดมาจากคู่แข่งหรือคู่แข่งกัน ไม่ใช่เรื่องที่จะสั่งสอนให้ประชาชนของชาติไปผลิตสินค้าออกมาให้มากๆ แต่ไม่รู้จะไปปาหัวหมาที่ไหน ไม่ใช่แค่ประกาศปาวๆ ว่าเราจะต้องเป็นศูนย์กลางของไอนั้นกับไอนี้ที่คนอื่นเขาเคยทำกันมาจนหม้อยเหนียวยาน ... แต่เขาทำมาค้าขายกันบนสนามการค้าที่แตกต่างไปจากเดิม สนามการค้าที่มีการไขว้โยงข้าม Field กันอย่างสลับซับซ้อนและเกิดเป็นทางเลือกใหม่ๆ อย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น ...

เอ้อ ... ขอโทษนะ ... รู้สึกว่าที่ยกตัวอย่างมานี้ยังไม่มีอะไรที่ Hi-Tech ไปกว่าเทคโนโลยีเดิมๆ ที่พวกเรามีอยู่แล้วเลยมั้ง? ยังไม่ได้พูดถึง Biotechnology หรือ Nanotechnology ซักกะจืดเดียวเลยด้วย ... ถ้าพวกเราจะต้องวิ่งแข่งกับชนชาติอื่นๆ ในระนาบเดิมๆ ของจักรวาลเดียวกันกับเขา ... ก็สิมๆ มันไปชะเหอะ ... เราเป็นพวกกล้าหลังที่ยังไม่ได้พัฒนาอะไรๆ ไว้อย่างมีระบบระเบียบเลยนี่นา ... **ถ้าคิดอยากที่จะ**
แข่งชาวบ้านเข้าขึ้นไปจริง ๆ แล้วล่ะก็ ... มีแต่ต้องอาศัย Wormholes ที่
เจาะผ่าน "จักรวาลคู่ขนานทางความคิด" เท่านั้นแหละน้องแก้วเอ๊ย...ย...ย ...
หรือว่าน้องแอบอ่านหนังสือเรื่อง The Medici Effect แล้ว แต่ไม่กล้าบอกให้คนอื่นรู้ เขารู้ทัน? ... ถึงได้ทำเป็นมา form ว่าอ่านแต่หนังสือของ MBA ตู่นๆ พวกนั้นอยู่ได้ ?!

The Xth Dimensions

คำว่า "คิดนอกกรอบ" หรือ Thinking Outside The Box น่าจะกลายเป็นเสียงคำรามของไดโนเสาร์ไปเลยหากเราจะพูดคุยกันถึงเรื่อง Hyperspace ... เดี่ยวจะหาว่ากระแนะกระแหนเปล่าๆ ผมอยากให้ลองดูตัวอย่างของโจทยบ้าง ข้อนี้

โจทยก็คือ จงนำเส้นสี่เหลี่ยมที่อยู่ภายในกรอบสี่เหลี่ยมที่เห็นข้างบนนี้ออกมาสู่ภายนอกกรอบ โดยห้ามหักหรือบิดงอจนเสียรูปร่างเดิมของทั้ง 2 รูปทรงที่กำหนดไว้ในโจทย ?!

หลายๆ คนก็จะตอบว่า ก็แค่หยิบมันออกมาวางไว้ข้างนอกเฉยๆ เท่านั้นเอง ไม่เห็นว่าจะสับตีสับปนตรงไหนซึ่งมันก็ต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว ... ในเมื่อเราแก้ปัญหาของโจทยข้อนี้ด้วย "มิติที่สาม" ... แต่เราจะไม่สามารถแก้โจทยข้อนี้ได้เลยหากว่ายังจมปลักอยู่ในระนาบเดิมแบบ 2 มิติของโจทย ... ใช่มั้ย? ... นี่ก็คือแนวความคิดแบบ Hyperspace และการเดินทางข้ามมิติของจักรวาล !!

มันคือแนวความคิดเดียวกันกับการที่มีคนเสนอไว้ว่า "ปัญหาบางปัญหานั้น เราก็ไม่สามารถหาทางออกด้วยทฤษฎีหรือหลักการใดๆ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับมันโดยตรง ... บางครั้งหนทางในการแก้ปัญหาหนึ่งๆ อาจจะไปพลิกประหลาดราวกับหลุดรอดมาจากนอกจักรวาลก็ได้" ... การกระโดดออกจากมิติเดิมเพื่อเขียน Circulatory Organization Chart หรือ 3dM ก็ถือเอาหลักการเดียวกันนี้เป็นกุญแจดอกสำคัญ ...

แต่ปัญหาไม่ใช่อยู่ที่เราควรจะนับให้โลกของเรามีกี่มิติที่แน่นอน เพราะที่สำคัญก็คือการจะต้องตระหนักให้ได้ว่า พวกเราทั้งหมดกำลังอยู่ใน "จักรวาลคู่ขนาน" ที่มีความหลากหลายของมิติทางความรู้และหลักวิชาการที่ซ้อนเหลื่อมกันอยู่หลายต่อหลาย field ด้วยกัน ซึ่งพวกเราสามารถที่จะก้าวข้ามมิติทางความรู้เหล่านี้ได้โดยไม่ต้องรอให้นักฟิสิกส์ค้นพบแหล่งพลังงานที่จะขับเคลื่อนยานพาหนะผ่าน Wormholes ใดๆ ที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยซ้ำไป ... นี่ก็คือ "จักรวาลทางความคิด" ที่เราสามารถเดินทางทะลุผ่านไปได้ด้วย "จินตนาการที่ไม่รู้จักจบ" ของพวกเราทุกๆ คน !!

The Intersection : จุดตัดแห่งจักรวาล

เราอาจจะนึกถึงคำว่า "จักรวาล" เป็นภาษาอังกฤษว่า Universe แต่พอเปลี่ยนไปเป็นคำนามอีกคำว่า University เรากลับทะเล่สิ่งแปลกันว่า "มหาวิทยาลัย" ... การนำเอาเรื่องของ "ความรู้" หรือ "ความคิด" มาเกี่ยวข้องกับทฤษฎีของ "จักรวาล" จึงไม่ใช่เรื่องที่ผมอยากจะบ๊อบขึ้นมาเอง :-)... ถูกใจเปล่า? ... มัน เป็น "ความบ้า" ที่พวกเราเข้าใจว่าเป็นปกติมานาน เหมือนกับปลาที่ไม่รู้จะนิยาม "ความเป็นน้ำ" ว่าอะไร !! ในเมื่อคำว่า universe กับคำว่า university เป็น 2 คำที่มาจากรากศัพท์เดียวกัน 100%

เพราะฉะนั้นการที่นักฟิสิกส์คิดถึงเรื่อง "จักรวาลคู่ขนาน" หรือ parallel universe แล้วเอามาเล่าซะเป็นตุ เป็นตะว่าจะต้องค้นหา Wormholes เพื่อเดินทาง "ข้ามมิติของจักรวาล" ไปสู่ดินแดนที่เรายังไม่เคยค้นพบมาก่อนนั้น จึงเป็นเพียงเรื่องพื้นๆ สำหรับโลกของการศึกษาและจินตนาการ เพราะในกลไกการทำงานของสมองของพวกเราทุกคนก็คือจักรวาลที่วุ่นวายอยู่แล้ว !! ... แต่ก็เอาเถอะ ... นักฟิสิกส์ก็มักจะมีเรื่องที่น่าตื่นเต้นแบบนักฟิสิกส์ ... ในตอนที่พวกเราพิจารณาเรื่องที่น่าตื่นเต้นในแบบของพวกเราเหมือนกัน :-)

ดังนั้น ในขณะที่นักฟิสิกส์ถูกกักอยู่ในจักรวาลด้วย "ข้อจำกัด" ทางเทคโนโลยีที่ยังไม่อาจฝ่าข้าม "แรงดึงดูด" ของทฤษฎีแห่งจักรวาลเดิม ... จินตนาการและการรับรู้ของพวกเราส่วนใหญ่ก็ถูก "จองจำ" อยู่เพียงในสภาพแวดล้อมทางทฤษฎีและหลักวิชาการที่แบ่งแยก "จักรวาลทางความคิด" ทั้งหมดออกจากกัน ... ฉะนั้น ... มันก็คือ "ข้อจำกัด" ที่หลายๆ คนเรียกมันอย่างตึงเครียดเรียกว่า "กรอบ" ... แต่ Frans Johansson เรียกสิ่งเดียวกันนี้ว่า Associative Barriers ... ซึ่งฟังแล้วไพเราะแบบได้สาระดีเหมือนกัน :-)

คำว่า Associative ทำให้ผมย้อนนึกไปถึงเอกสารเรื่อง "เงื่อนไขแห่งความล้มเหลว" ที่เคยเล่าเอาไว้รวมๆ กันระหว่างหนังสือเรื่อง The Logic of Failure กับ First, Break All The Rules เมื่อต้นๆ ปี 2004 ... Associative Barriers ก็คือ Supersignals ที่กลไกในสมองของเราสร้างขึ้นมาจากจุดประสงค์ที่จะกลบเกลื่อนปมด้อยของการประมวลผลทางข้อมูลแบบเชิงเส้น (linear) ของมัน เพื่อจะสามารถสู้รบปรับมือกับปริมาณของข้อมูลจำนวนมากมายมหาศาลที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวัน ... Supersignals ในกลไกของสมองนั้น เกิดจากการสร้าง "ความสัมพันธ์" ระหว่างองค์ความรู้ต่างๆ เข้าเป็น "กลุ่มก้อนของประสบการณ์" หนึ่งๆ อย่างเฉพาะเจาะจง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดๆ ก็คือ การจดจำใบหน้าของผู้คน ที่พวกเราไม่ได้นั่งพินิจพิเคราะห์กันอย่างละเอียดละออทุกต่อมทุกท่อหรือทุกริ้วสายอันเหี่ยวๆ ย่นๆ บนแต่ละใบหน้า แต่เราจะจดจำใบหน้าหนึ่งๆ ของคนด้วยภาพความสัมพันธ์แบบรวมๆ พร้อมๆ กันในคราวเดียว

หรือแม้แต่ตัวอย่างของการขับขี่ยานพาหนะ กลไกในสมองจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่งที่จะสร้างระบบความสัมพันธ์ของมือเท้าเข้าศอกและการรอกถ่ายสายตาของพวกเราในระหว่างการขับขี จนกระทั่งทั้งหมดนั้นกลายเป็นปึกแผ่นแน่นหนา และทำให้ชีวิตการขับขีของพวกเราหลังจากนั้นเป็นไปอย่างอัตโนมัติมากขึ้น ... การจะปรับเปลี่ยน "ระบบความสัมพันธ์" ที่ก่อเป็นรูปเป็นร่างแล้วนี้ ก็จะกลายเป็นเรื่องยากพอๆ กับที่นักฟิสิกส์ทั้งหลายพยายามหาทางหลีกเลี่ยงให้พ้นแรงดึงดูดของทฤษฎีต่างๆ ในจักรวาลนั้นเลยทีเดียว ...

แน่นอนที่ Supersignals คือ "เครื่องมือ" ชิ้นสำคัญที่จะทำให้เราสามารถใช้ชีวิตประจำวันต่อไปได้อย่างปกติสุข และถึงขั้นว่าอาจจะทำให้เรากลายเป็น "มืออาชีพ" ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างจริงๆ จังๆ ขึ้นมาได้ด้วย ... แต่การยึดติดอยู่กับเพียงรูปแบบเดียวของกระบวนการคิด หรือกระบวนการของการรับรู้ กลับจะ

ส่งผลเสียหายให้กับ "กรอบกระบวนทัศน์" ที่จะเริ่มอีตอดและเฉื่อยช้า เพราะชินชากับทุกๆ ซอกหรือซอกของกลุ่มก่อนประสบการณ์ต่างๆ ในสมองไปหมดแล้ว ... มนุษย์ประเภทดังกล่าวก็จะมีค่าไม่ต่างไปจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์เวอร์ชันเก่าๆ ที่ทำอะไรต่อมิอะไรได้อย่างจำกัดจำเขี่ยเท่าที่กลุ่มก่อนของความสัมพันธ์ทั้งหมดนั้นได้ถูกกำหนดเอาไว้ ... ก็ตอนที่ Supersignals กลายเป็น "ตัวถ่วง" หรือ "ตัวปิดกั้น" การรับรู้ของเราที่แหละที่ Frans Johansson เรียกว่า Associative Barriers ... อันหมายถึง "อุปสรรคอันเนื่องมาจากการจับแพะชนแกะ" ของพวกเราเท่านั้นเอง :-)

กลเม็ดในการเผด็จ Associative Barriers ที่มีหลายคนเอ่ยอ้างไว้ในหลายๆ ชื่อก็คือ Random Words อันหมายถึง "การจับพลัดจับผลู" เพื่อไปสู้กับ "การจับแพะชนแกะ" ที่พวกเราชินชาราวอย่างว่าๆ นั้นเอง ... **Random Words** คือการสุ่มหยิบเอาคำที่ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกันมาขบคิดให้มันเกี่ยวกันให้ได้ เรียกว่าพยายามสร้าง "ระบบความสัมพันธ์" ขึ้นมาใหม่ ที่นอกเหนือไปจากกระบวนการการรับรู้แบบเดิมๆ ของพวกเรา ... ตรงนี้แหละที่ความได้เปรียบทางภาษาจะมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเป็นอย่างมาก

เราจะต้องไม่ลืมว่า "ภาษา" ก็คือ Supersignals ขึ้นสำคัญที่มนุษย์ในแต่ละสังคมหรือแต่ละวัฒนธรรมสร้างสรรค์ขึ้นมา ... มันคือ "กรอบกระบวนทัศน์" ที่เป็นบทสรุปรวบยอดทางความคิดของผู้คนในสังคมหนึ่งๆ เอาไว้ และการที่เราได้รับรู้หรือสัมผัสกับ "ภาษาหนึ่งภาษาใด" ย่อมหมายถึงเราได้สัมผัสกับ "กรอบกระบวนทัศน์" ที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วย ... การก้าวข้ามกรอบที่จำกัดทางภาษาย่อมเปิดโอกาสให้มนุษย์คนหนึ่งคนใดมีโอกาสในการก้าวข้ามกรอบกระบวนทัศน์อันจำกัดจำเขี่ยเฉพาะใน "จักรวาลแห่งวัฒนธรรม" ของตัวเองด้วยเสมอ ... การเล่นกับ Random Words หากจะให้ได้ความอร่อยทางปัญญาจริงๆ จึงไม่ควรจะไปจำกัดกรอบให้อยู่เพียงเฉพาะภาษาใดภาษาเดียว และถ้าเป็นไปได้ ก็อย่าไปจำกัดอยู่แค่คำที่มีการบัญญัติเอาไว้แล้วในพจนานุกรมเท่านั้น ... มันคือที่มาของเกมดิงดองในรูปแบบของผมที่เรียกว่า Wordspire! ... ที่ทะเล่สร้างคำอย่าง Sexonomy ขึ้นมาล้อเล่นกับวัฒนธรรม "การตามตุต" ฝรั่งอย่างที่เห็นอยู่ในทุกวันนี้ !!

หนึ่งในตัวอย่าง Random Words แบบบังใจก็ต้องยกให้ Andrei G Aleinikov ผู้ก่อตั้งหลักสูตร MegaCreativity เพื่อสร้าง "อัจฉริยภาพบุคคล" หรือ genius ... ขออนุญาตลอกมาให้ดูเลยดีกว่าจะได้เห็นต้นฉบับกันจริงๆ :-)

<i>Simple words</i>	<i>Complicated words (for fun)</i>	<i>What I like to add</i>
1. dog	1. tetrahedron	1. anticipation
2. cat	2. euthanasia	2. blueness
3. house	3. quark	3. constitution
4. book	4. metabolism	4. confrontation
5. snow	5. synchronizer	5. constipation
6. room	6. ventriloquist	6. excavation
7. light	7. escapist	7. exhumation
8. lamp	8. etymology	8. exclusivity
9. chair	9. cosmetology	9. dullness

แต่ถ้าแกไม่ได้โชว์ตารางนี้ให้กับนักเรียนของแกก่อนหรือกะนะ เพราะสิ่งแรกที่แกมอบหมายให้นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนทำก็คือ ให้แต่ละคนเขียนเลข 3 หลักใดๆ ขึ้นมาก็ได้หนึ่งจำนวน ... พอทุกคนเขียนเสร็จแกก็จัดการเผยแพร่ตารางคำที่ว่านั้นให้ทุกคนเห็น ... นั่นก็คือภาระกิจที่สอง ... นักเรียนทุกคนจะได้รับโจทย์ที่เป็นคำจากตารางไป 3 คำ โดยถือเอาค่าของแต่ละหลักจากตัวเลขที่เขียนกันเองในภาระกิจแรกเป็นตัวกำหนด เช่นถ้าใครเขียนตัวเลข 3 หลักในครั้งแรกเป็น 426 ก็จะได้คำว่า book, euthanasia, และ excavation ไปทำการคิดต่อ ... โจทย์ของแกก็คือ "จงแต่งประโยคใดๆ ก็ได้จำนวน 5 ประโยค ที่จะมีการใช้คำที่ได้รับมานั้นทั้ง 3 คำ" ... ซี้..ด..ด .. โหดสุดๆ เลยมั๊ยล่ะ?! ... อัจฉริยะบุคคลมันเป็นกันยากเย็นอย่างนี้เองนะ :-)

ผมอ่านโจทย์นี้ครั้งแรกอย่างไม่รู้สิไม่รู้สาอะไรมาหนัก เพราะยังนึกไม่ออกว่าเล่นเกมคำทำประโยคอย่างไรจะไปเกี่ยวข้องกับชีวิตการทำงานของเราตรงไหน แต่แล้วก็ถึงบางอ้อเอาตอนที่ไปอ่านเรื่อง Hyperspace นั้นเอง ... การบังคับให้ทุกคนคิดหาจุดที่เชื่อมต่อกันของความสัมพันธ์ของแต่ละคำ ก็ไม่ต่างจากการที่เราพยายามหาจุดที่เชื่อมต่อกันของจักรวาล ซึ่งก็คือ Wormholes ในการเดินทางทะลุมิติ ... ความคิดรวบยอดจากคำๆ หนึ่งที่ถูกโยนไปหาความคิดรวบยอดของอีกคำหนึ่งอาจจะเกิดเป็นปฏิกิริยา fusion ที่ขับเคลื่อนความคิดของเราให้ระเบิดออกเป็นทางเลือกอีกจำนวนมากมายมหาศาลอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ... ลำพังเพียง 27 คำที่มีให้เลือกนี้ หากเรานำมันมาสลับสับเปลี่ยนไปมา เราก็ยังสามารถสร้างชุดของคำได้มากถึง 9³ หรือ 729 แบบ (ในกรณีที่ต้องมีไม่น้อยกว่า 3 คำเท่านั้น) ... ซึ่งหากเรานำไปประยุกต์ใช้กับหลักทฤษฎีของสาขาวิชาการต่างๆ ซึ่งแต่ละทฤษฎีก็มีตัวแปรอีกนับร้อยนับพัน ... การสลับจับคู่ความสัมพันธ์ก็จะยิ่งหลยหลากมากมายอย่างนับไม่ถ้วนเลยทีเดียว ... แล้วนี่ก็คือความคิดที่ได้รับการต่อยอดอีกครั้งในหนังสือเรื่อง The Medici Effect

Shakira คือบุคคลตัวอย่างที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเล่าไว้ในหนังสือ ซึ่งจริงๆ แล้วผมก็ไม่เคยได้ยินได้ฟังนักร้องคนนี้อย่างตั้งใจเลยด้วยซ้ำ เพราะผมเคยเข้าใจว่าน่าจะเป็นศิลปินประเภท "ชายเสียงดนตรีผสมนม" เท่านั้นเอง :-)

แต่ Frans Johansson แกเล่าไว้ได้น่าสนใจกว่าผม ...

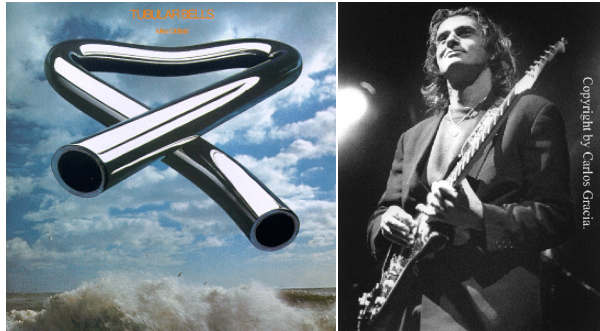
Shakira เป็นศิลปินชาว Latin American มีบ้านเกิดอยู่ใน Columbia โดยบิดาเป็นชาวเลบานอน (Lebanese) โต้งตั้งจากอัลบั้ม *Laundry Service* ที่ใช้แนวดนตรีผสมผสานระหว่าง Arabic กับ Latin ออกมาเป็น pop ผสม rock อย่างชนิดที่ไม่เคยมีนักร้องจาก Columbia คนไหนเคยทำมาก่อนในเวลานั้น ... มันคือการผสมผสานแนวดนตรีแบบ Alanis Morissette, reggae และ Mexican mariachi เข้าด้วยกัน ... เกี่ยว

กับเรื่องนี้ Shakira เคยให้สัมภาษณ์ไว้เมื่อวัยเพียง 22 ว่า **"We are made of fusion. It's what determines our identity: the way in one mouthful we take rice, plátanos, meat."** ... ooohhhh ... ช่างใช้คำว่า **fusion** ได้อย่างสะใจจริงๆ :-)

"It's the fusion that determines our identity" ... ถ้าผมจะตัดต่อย่อคำสัมภาษณ์นั้นลงมาให้เหลือแค่นี้ ก็คงไม่น่าจะผิดเพี้ยนไปจากความหมายเดิมของ Shakira มากนัก ... ปัจจัยที่จะเป็นตัวกำหนด **"ความเป็นตัวเรา"** ย่อมมาจากการผสมผสาน (fusion) ระหว่างแนวความคิดต่างๆ กับรูปแบบและกลวิธีการในการนำเสนอ ... ก็แล้วใช้วิธีการอย่างไร รีเปล่าที่เราควรจะใช้คำเดี่ยวๆ แทนว่า **"DIFFERENTIATE" ?!**

ดังนั้น .. ไอ้การลอกคำพูดจากตำรา MBA ว่า **"เราจะต้องพยายาม differentiate ให้มีความโดดเด่นชัดเจน เพื่อที่จะสร้าง value added เข้ามาเสริม competitiveness ของชาติ"** นะ ... ถ้ามจริง ๆ เอะ ...

มันช่วยยกระดับของความเข้าใจให้กับคนในชาติได้แค่ไหนวะ??? ... แค่อ่าน่าเหยี่ยวใส่ถ้วยสวยๆ เสียบลอดงอๆ กับเอาเศษผลไม้มาปอกไว้ที่ขอบถ้วย เราก็บั้งอาจจะเรียกแค่นั้นว่า value added แล้วหรือ? เราจะไปแข่งกันผลิตของเดิมๆ ให้ดีกว่าชาติอื่นๆ ได้ยังไง ในเมื่อเทคโนโลยีของเรายังเทียบชั้นกันไม่ได้กับสิ่งที่พวกเขาถอดกอดเอาไว้เป็นทรัพย์สินทางปัญญา? ... แล้วไอ้การที่จะโหมทุ่มทุนซื้อหาเทคโนโลยีที่ตัวเองไม่ได้เป็นผู้คิดค้นขึ้นมาเหล่านั้น มันควรจะเรียกเป็น value added หรือว่า cost additive กันแน่?! ... พูดภาษาไทยปนภาษาอังกฤษแบบ "ชาวเขา" นะ นี่จะพูดอะไรออกมาถึงได้ไง?! ... อย่างนี้ก็ให้ยอมรับนับถือว่า "ฉลาด" ด้วยแฮะ? ... ทุเรศ!!

เอาตัวอย่างศิลปินผู้ชายมั่ง ... เขาชื่อ Mike Oldfield ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงจากอัลบั้ม Tubular Bells เมื่อปี 1973 ซึ่งจำหน่ายไปแล้วกว่า 16 ล้าน copies แล้วก็ยังขายต่อไปได้เรื่อยๆ อีกประมาณ 100,000 copies ต่อปี ... จนถึงปัจจุบัน !!

Mike Oldfield มีแนวความคิดทางดนตรีที่แปลกประหลาดไม่เหมือนใคร และเขาสร้างผลงาน Tubular Bells จากการผสมผสาน

องค์ประกอบทางดนตรีระหว่าง rock กับ classic ไม่ว่าจะเป็เครื่องดนตรี, โครงสร้างของบทเพลง และลีลาของการร้อง ... ว่ากันว่าการที่ Mike Oldfield ค้นพบ "จุดตัดแห่งจักรวาล" หรือ Intersection ระหว่างแนวดนตรีทั้งสองนี้ ทำให้เขามีโอกาสที่จะสร้างสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ได้มากถึง 5,760,000 แบบเลยทีเดียว ... มันคือทางเลือกของรูปแบบทั้งหมดที่เกิดจากการผสมผสานแนวความคิด (concept combinations) และรูปแบบวิธีการทางดนตรีที่ต่างจักรวาลกัน

การจับคู่ขององค์ประกอบทางดนตรีที่เล่าไว้นี้ มีอะไรบางอย่างที่คล้ายคลึงกับการจับคู่ของคำในตาราง ที่นำเสนอโดย Andrei G Aleinikov ... การระเบิดออกของ identity ที่หลากหลายจากปฏิกิริยา fusion ที่ว่ามานี้ ก็ไม่ต่างไปจากปรากฏการณ์ที่นักดาราศาสตร์เรียกกันว่า Big Bang นั่นเลย ... มันคือจุดเริ่มต้นใหม่ของจักรวาลที่หลากหลาย ... มันคือจุดเริ่มต้นใหม่ของการสร้างความแตกต่างที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ... และมันคือจุดเริ่มต้นใหม่ของกาลเวลาและอวกาศ ... ที่พวกเราทุกคนยังสามารถใช้จินตนาการอันไม่รู้จบของตัวเองเดินทางผ่านเข้าออกไปมาไต่ระหว่าง "มิติของจักรวาลทางความคิด" ที่แตกต่างกันนั้นทั้งหมด

ในหนังสือ The Medici Effect ยังมีตัวอย่างอื่นๆ อีกหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็เรื่องของร้านอาหารที่ผสมผสานส่วนประกอบพื้นบ้านกับวิธีการปรุงที่ต่างยุคต่างสมัยและต่างวัฒนธรรม หรือเกมที่ผสมผสานระหว่างของสะสมกับการแข่งขันและการวางกลยุทธ์อย่าง The Magic ... ผมเองก็หาเรื่องมาเล่าด้วยตัวอย่างของบริษัทบัตรเครดิตที่ผสมผสานระหว่างความเป็นผู้ซื้อและความเป็นผู้ขายในเวลาเดียวกัน หรือระบบสินเชื่อของสถาบันการเงินที่ผสมเอา Physical Health ของบุคคลกับ Financial Health ขององค์กรในการคำนวณอัตราดอกเบี้ยและค่า premium ของการทำประกันชีวิต ...

ทั้งหมดนั้นไม่ใช่เรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ ไม่ใช่เรื่องของฟ้าสั่งหรือนรกบันดาล แต่มันเป็เรื่องของการ "ฝึกฝน" และ "ฝึกหัด" ... เป็เรื่องของ "บุญญาบารมี" และ "วาสนา" ที่ทุกๆ คนจะต้องรู้จัก "เสกสร้างและสั่งสม" ... ไม่ใช่มีว้แต่ "ชื่นชมและรอคอย" กับ "กฎแห่งกรรม" ที่ฝังกะโหลกกัน

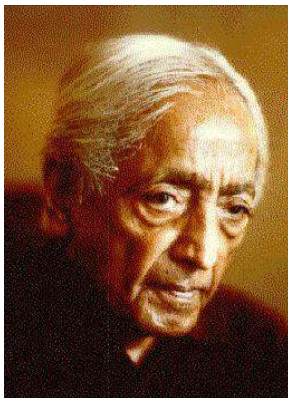
ไว้อย่างผิดๆ ... **อยากจะ differentiate กันนักไม่ใช่หรือ? ...**

แล้วยังจะเลือกคิดเหมือนคนอื่น ๆ เขาทำไม?

Freedom From The Known

หลายคนน่าจะไม่มีโอกาสได้พบเห็นบทความหรือข้อเขียนต่อไปนี้ ในสภาพที่ถูกนำมาเปรียบเทียบกันอย่างจะๆ แบบประโยคต่อประโยค ...

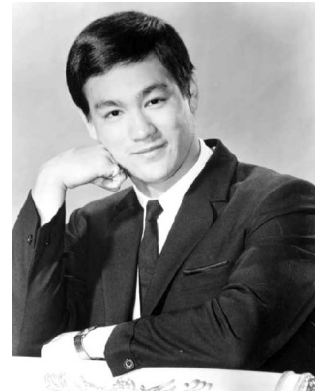
You cannot look through an ideology, through a screen of words, through hopes and fears.	You cannot express and be alive through static put-together form, through stylized movement.
We are those books, we are those ideas, so heavily conditioned are we by them.	We are those kata, we are those classical blocks and thrusts, so heavily conditioned are we by them.
As long as I am looking at life from a particular point of view or from a particular experience I have cherished, or from some particular knowledge I have gathered, which is my background, which is the 'me,' I cannot see totality ... I can see the totality of something only when thought does not interfere.	You cannot see a street fight in its totality, observing it from the viewpoint of a boxer, a kung-fu man, a karateka, a wrestler, a judo man and so forth. You can see clearly only when style does not interfere.
Truth is not something dictated by your pleasure or pain, or by your conditioning as a Hindu or whatever religion you belong to.	Fighting is not something dictated by your conditioning as a kung-fu man, a karate man, a judo man or what not.
We accept a standard of behavior as part of our tradition as Hindus or Christians or whatever we happen to be. We look to someone to tell us what is right or wrong behavior, what is right or wrong thought, and in following this pattern our conduct and our thinking become mechanical, our responses automatic.	The secondhand artist blindly following his sensei or sifu accepts his pattern. As a result, his action and, more importantly, his thinking become mechanical. His responses become automatic, according to set patterns, making him narrow and limited.
The man who is really serious, with the urge to find out what truth is, what love is, has not concept at all. He lives only in what is.	The man who is really serious, with the urge to find out what truth is, has no style at all. He lives only in what is.

ด้านซ้ายมือเป็นข้อเขียนของ Jiddu Krishnamurti ผู้ที่เคยได้รับการเทิดทูนอย่างสูง เพราะมีคนเชื่อว่าเขาคือร่างอวตารขององค์พระศรีอารียเมตไตรย และถึงกับมีการเตรียมการต่างๆ ไว้รองรับการประกาศศาสนาใหม่ของ "องค์ครูโลก" หรือ World Teacher ... ซึ่งต่อมาเขาได้ปฏิเสธบทบาทดังกล่าวอย่าง shock โลกในวันที่ตัวเขาเองได้รับการสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งสมาคมเทววิทยาเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 1929 ... ด้วยการประกาศสลายสมาคมดังกล่าวต่อหน้าที่ประชุมของหนุ่มสาวสมาชิกรหัสหรือสาวกทั้งหมด และไม่ขอยุ่งเกี่ยวกับทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกาศศาสนาใหม่ หรือการก่อตั้งลัทธิความเชื่อใดๆ ขึ้นมา ... และประกาศอย่างชัดเจนว่า ... **"Truth is a pathless land"**

จิตวิทยา กฤษณะมูร์ติ เป็นนักคิด, นักปรัชญา, นักพูด, นักเขียน, และนักสอนที่ได้รับการยอมรับในฐานะของ "ผู้นำทางจิตวิญญาณ" ที่มีผู้คนยินดีให้การต้อนรับการไปเยือนของเขาอย่างอบอุ่น และเขาก็ยินดีที่จะพบปะพูดคุยกับทุกคนในลักษณะที่เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น แต่จะไม่ถือว่าเป็นการสั่งสอนหรือเผยแพร่ความเชื่อทางลัทธิหรือศาสนาใดๆ ทั้งสิ้น ไม่มีการประกาศศาสนา และไม่มี การรับสาวก แต่มีการก่อตั้งเป็นมูลนิธิและสถาบันการศึกษาไว้หลายแห่งทั่วโลก โดยมีจุดประสงค์ที่จะสร้างอนุชนรุ่นใหม่ที่ มีความเข้าอกเข้าใจในความเป็นมนุษย์ชาติร่วมกันและดำรงอยู่คู่กันกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ทั่วโลก

สำหรับข้อความทางด้านขวาของตารางนั้น เป็นของนักปรัชญาหนุ่มอีกคนหนึ่ง ผู้ซึ่งมีวิชาสายสั้นกว่าชาวเวทิกอบ 1 นิ้ว! และจะไม่ต่างไปจากคนตาบอดเลยหากเขาไม่ได้ใส่ contact lens !!... เป็นคนที่ชื่นชอบศิลปะการแสดงและการกีฬา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือศิลปะการต่อสู้ ... เขาก็คือ Bruce Lee

Bruce Lee เมื่อวัยหนุ่ม เคยได้รับอุบัติเหตุอย่างรุนแรงขณะที่ออกกำลังกายภายในโรงยิมฯ ประจำของเขา และนายแพทย์ที่ให้การรักษาพยาบาลถึงกับลงความเห็นว่า เขาจะไม่สามารถกลับมากกระโดดโลดเต้นกับศิลปะการต่อสู้ใดๆ ได้อีกเลย ... ตลอดชีวิต !!

ชีวิตของเขาดำเนินไปอย่างน่าเชื่อชมในระหว่างการพักฟื้นนั้น เพราะมันคล้ายกับการถูกกำหนดไว้แล้วว่า เขาจะสามารถมีลมหายใจต่อไปกับเพียงด้านเดียวของสิ่งที่เขาชื่นชอบมาโดยตลอด ... นั่นก็คือการอ่านหนังสือปรัชญา ... แต่ก็ในช่วงเวลาเดียวกันนั่นเอง ที่เขากลับลุกขึ้นมาบัญญัติศิลปะการต่อสู้แนวใหม่ที่ไม่เหมือนใคร ... เขาเรียกมันว่า Jeet Kuan Do หรือ JKD อันเป็นศิลปะการต่อสู้ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหนังสือเล่มเล็กๆ ที่มีชื่อว่า Freedom From The Known ของ Jiddu Krishnamurti ... ผู้ที่หลายๆ คนมักจะเอ่ยอ้างถึงด้วยอักษรย่อของชื่อว่า K หรือ JK

หลังจากนั้น Bruce Lee ก็กลายมาเป็น King of Kung-Fu ... กลายมาเป็น "มังกรน้อย" ผู้ยิ่งใหญ่ในโลกของศิลปะการต่อสู้ และดำเนินชีวิตจนถึงบั้นปลายในวัยเพียง 33 ปี อย่างชนิดที่ตรงกันข้ามกับความเชื่อของนายแพทย์ที่ให้การักษาพยาบาลเมื่อครั้งที่เขาประสบอุบัติเหตุ ... Bruce Lee ยังบัญญัติหลักปรัชญาประจำตัวของเขาลุกขึ้นมาใหม่ด้วยคำกล่าวที่ว่า ...

**"Using no way as way.
Having no limitation as limitation"**

นี่ก็คือความไม่น่าจะเกี่ยวข้องกันได้ ของ "จักรวาลคู่ขนาน" อีกคู่หนึ่งของโลก การค้นพบข้อสรุปสุดท้ายของบัณฑิตน้อยแห่งสาขาวิชาปรัชญา ที่แทบจะต้องกลายเป็น "มนุษย์ตำรา" ไปตลอดชีวิต ได้กลายมาเป็นศิลปะการต่อสู้แนวใหม่ และพลิกผันชีวิตอันน่าจะห่อเหี่ยวให้กลับกลายเป็นความรุ่งโรจน์ ... แม้ว่าจะเพียงชั่ววูบของกาลเวลา แต่ก็ยืนยงอย่างอมตะตราบนครแห่งทุกวันนี้ ...

ในขณะที่ J. Krishnamurti กล่าวถึง "อิสรภาพจากสิ่งที่เรารู้" หรือ Freedom From The Known ... Bruce Lee ก็กล่าวถึง "อิสรภาพจากลีลาและรูปแบบที่ตายตัว" ... และ Frans Johansson ก็พูดถึง "การแยกต่างหากจากโครงตาข่ายเดิมของตัวเอง" (breaking from your established network) ... คนหนึ่งพูดถึงการค้นหา "สัจจะ" คนหนึ่งพูดถึงการค้นหา "ความรู้รูปแบบและกระบวนท่า" ... อีกคนหนึ่ง

พูดถึงการค้นหา "จุดตัดแห่งจักรวาลทางความคิด" หรือ The Intersections ... แต่ก็ยืนยันตรงกันทั้ง 3 คนว่า "การยึดติดอยู่กับรูปแบบหรือวิธีการเดิม ๆ ที่เราเรียนรู้มาก่อน แล้วนั้น จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางไม่ให้เกิดการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ... พวกเราทุกคนจำเป็นที่จะต้องเปิดกว้างทางความคิดและความรู้ เพื่อที่จะสามารถผสมผสานทุกสรรพปัญญาให้เกิดเป็นการค้นพบสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าอย่างไร้ขอบเขตจำกัด"

หากจะย้อนกลับไปทีเอกสารเรื่อง Thinking Inside The Box ที่ผมเขียนเอาไว้เมื่อตอนต้นปี 2004 ... ก็ต้องยอมรับครับว่า ตัวผมเองได้รับอิทธิพลของแนวความคิดอย่างนี้ไว้ไม่น้อยทีเดียว ... ผมยังยืนยันเสมอว่า "การคิดนอกกรอบ" ไม่ใช่เรื่องของการละทิ้งกรอบอันเดิม ไม่ใช่เรื่องที่เราจะมาแบ่งแยกว่าอันไหนอยู่ในกรอบหรืออันไหนอยู่นอกกรอบ แต่ภารกิจสำคัญของการเรียนรู้ก็คือ "การไม่จำกัดกรอบทางความคิด" เอาไว้เลยต่างหาก ... มันคือการผสมผสานทุกสรรพปัญญา เพื่อที่เราจะสามารถมีอิสระมากพอ ในการที่จะหยิบยกองค์หนึ่งองค์ใดในจักรวาลที่หลากหลายเหล่านั้น มาสรรค์สร้างให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ๆ ในทางที่พัฒนา ยิ่งๆ ขึ้นต่อไป

แน่นอนที่การก้าวเข้าไปสู่ The Intersections เพื่อค้นหา "สิ่งที่ยังไม่รู้" นั้น ย่อมจะต้องมีความเสี่ยงต่อความล้มเหลวได้สารพัด แต่การย้ำสมองอยู่กับกรอบเดิมๆ ของตัวเองก็จะมีความเสี่ยงต่อการไม่ค้นพบอะไรใหม่ๆ ได้เลยเหมือนกัน :-) ... มันขึ้นอยู่กับว่าเราจะจำกัดความคำว่า "ความสำเร็จ" และ "ความล้มเหลว" ด้วย "มุมมอง" หรือ "ทัศนคติ" หรือด้วยภาพ perspective จากมุมไหนต่างหาก

เอานี้ล่ะ ...

สมมุติว่าในเมืองที่เราอาศัยอยู่เกิดโรคระบาดอย่างรุนแรง มีคนติดเชื้อและรอการรักษาชีวิตอยู่ด้วยกัน 600 คน โดยที่ตัวเราอยู่ในหน้าที่ที่จะต้องตัดสินใจเลือกวัคซีน 2 ชนิด ... ชนิดหนึ่งมีปริมาณเพียงพอที่จะสามารถช่วยชีวิตคนได้แน่ๆ จำนวน 200 คน ... กับอีกชนิดหนึ่งที่มีปริมาณเพียงพอกับการรักษาให้ทุกคน แต่ก็ยังอยู่ในขั้นของการทดสอบเท่านั้น ซึ่งมีโอกาสสำเร็จเพียง 35% หรือ 65% ที่จะไม่สามารถรักษาใครได้เลย ... เราควรที่จะเลือกวัคซีนชนิดไหน?

กับสถานการณ์เดียวกันนั้น หากสมมุติว่าในเมืองที่เราอาศัยอยู่เกิดโรคระบาดอย่างรุนแรง มีคนติดเชื้อและรอการรักษาชีวิตอยู่ด้วยกัน 600 คน โดยที่ตัวเราอยู่ในหน้าที่ที่จะต้องตัดสินใจเลือกวัคซีน 2 ชนิด ... ชนิดหนึ่งมีจำนวนที่ไม่เพียงพอ และจำเป็นจะต้องปล่อยให้คนจำนวน 400 คนต้องตาย ในขณะที่อีกชนิดหนึ่ง แม้ว่าจะยังอยู่ในขั้นของการทดสอบ แต่ก็มีโอกาสถึง 35% ที่จะสามารถรักษาชีวิตของคนทั้ง 600 คนเอาไว้ได้ ... เราควรที่จะเลือกวัคซีนชนิดไหน?

มันอยู่ที่เราจะมองจากด้านที่จะได้รับประโยชน์ หรือมองจากด้านที่จะเสียประโยชน์ต่างหาก ที่จะกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการตัดสินใจของพวกเรา มันไม่ใช่เรื่องของหลักวิชาการหรือหลักฐานทางสถิติที่จะมาเป็นตัวกำหนดใดๆ ในกระบวนการคิดของพวกเราเลย ... แต่การจะ "ก้าวข้ามจักรวาลทางความคิด" ออกไปยัง "จุดตัดแห่งจักรวาล" นั้น เราเองก็ต้องรู้จักสร้างหลากหลายทางความคิด ความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ของตัวเราเองอย่างสม่ำเสมอด้วย ... เราอาจจะต้องยอมหลีกเลี่ยงออกจากวังวนเดิมๆ ของเครือข่ายทางความรู้หรือความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เราค้นเคย

เพื่อไปสู่มิติของจักรวาลอื่น ที่เราเองไม่มีความคุ้นเคยกับใครๆ หรือสิ่งใดๆ เลย ... **แต่นั้นก็ไม่ได้**
แปลว่าเราจะต้องกลายเป็น "ปฏิปักษ์" กับมิติเดิมหรือระนาบเดิมแห่ง
ความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่เราเพิ่งหลีกเลี่ยงให้ห่างออกมา ... เพราะการ
กระโดดไปหามิติหนึ่งโดยตัดขาดเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับอีกมิติหนึ่งนั้น
มันก็เป็นได้แค่การย้ายกรอบของความสัมพันธ์ไปสู่ข้อจำกัดใหม่หรือ
"สถานกักกันทางปัญญา" แห่งใหม่เท่านั้นเอง ... สิ่งที่ผมพยายามจะบอกคือเรา
จะต้องพยายามสร้าง "ความหลากหลาย" ของทางเลือก ไม่ใช่เรื่องของ "การเปลี่ยนแปลง" !!

...

จบดีกว่านะ :-) ชักคันมืออยากจะเขียนตำราของ Linux ต่อแล้วละ !!

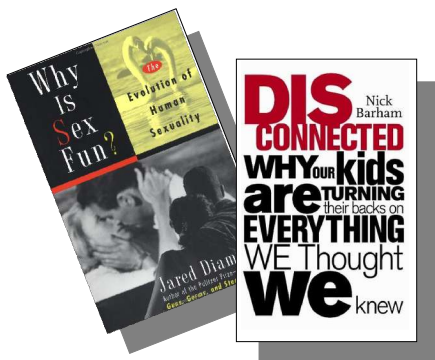
...

ลูปไล่ทั้งไล่หลัง ...

ผมยังจะพยายามรักษาความยาวมาตรฐานของเอกสารแต่ละฉบับเอาไว้แค่นี้ก่อนครับ เพราะมีเงื่อนไขข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาพอสมควร ซึ่งค่อนข้างที่จะรบกวนสมาธิของตัวเองอยู่บ่อยๆ เหมือนกัน :-)... แต่ว่าปัจจัยหลักจริงๆ ก็เพราะผมยังคั่งค้างงานเขียนตำราว่าด้วยความรู้พื้นฐานของระบบปฏิบัติการ Linux ให้กับทีมงานและลูกชายของตัวเองด้วย ก็เลยขออนุญาตจบ episode II กันดีกว่า ด่วนๆ อย่างนี้เอง ... หวังว่าคงจะไม่มีใครเสียเวลามาต่อว่าต่อขานกัน เพราะว่าผมไม่แคร์ :-P

สำหรับ ZHUQIDOX : episode II อาจจะเป็นภาพสะท้อนชัดๆ ให้เป็นคำตอบสำหรับใครหลายๆ คนที่เคยสงสัยว่าผมจะบ้าอ่านตำราไปถึงไหน มันเป็นความสนุกที่เราจะได้รู้ในสิ่งที่ตัวเองยังไม่เคยรู้ และเป็นความสนุกที่จะได้พบเห็นความเกี่ยวเนื่องต่อยกันอย่างเฝ้ามั่นของเหล่าสรรพความรู้ต่างๆ ในโลก ... อี๋อึม ... แต่ก็ต้องยอมรับว่า ตัวผมเองยังไม่เคยคิดเลยเถิดไปถึงขนาดว่ามี "จักรวาลคู่ขนานทางความคิด" อยู่จริงๆ ในโลกที่ตัวเองคลุกคลีอยู่ด้วยตลอดเวลา ... บางทีอาจจะเพราะยังหลงเหลือโคลาที่ผมไม่เข้าใจอีกหลายๆ อย่างจากหนังสือเรื่อง Hyperspace ที่อ่านค้างเอาไว้ แล้วบังเอิญมาสะดุดกับวิธีการนำเสนอของ Frans Johansson ในหนังสือเรื่อง The Medici Effect เข้าพอดี ... ในขณะที่เดียวกัน ก็บังเอิญได้พบเห็นการให้บริการที่ไม่ใช่เรื่องของเงินโดยสถาบันทางการเงิน แล้วก็เลยนึกถึงเรื่องของบริษัทบัตรเครดิตที่เขาจำนวนสมาชิกของตัวเองไปต่อรอง "ส่วนลด" หรือ "ค่าธรรมเนียม" กับร้านค้าต่างๆ ว่าองค์กรของเขามี "อำนาจในการซื้อ" มากขนาดไหน ซึ่งจริงๆ แล้วก็ไม่ได้ต่างไปจาก "ฮิปปีว" รายใหญ่ที่ต่อรองราคาเอามาเพื่อ "ค้ำกำไร" ในฐานะของ "ผู้ขาย" เลย ... แล้วก็ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่ผมเชื่อว่าทุกๆ คนสามารถที่จะพบเห็นเป็นตัวอย่างได้ในชีวิตประจำวัน ถ้าว่างพอที่จะมานั่งบ้ำๆ บอๆ กับสิ่งที่เคยเก็บสะสมไว้ในสมองของตัวเอง

สำหรับ The Medici Effect ที่บังเอิญไปคว้ามอ่านในคราวนี้ แทบจะทำหนังสือหน้าไหนในโลกกะลาของผมหกระเนระนาดมาจนรวมกันจนเป็นก้อนเดียวไปหมดเลย :-) มันก็สนุกไปอีกแบบของมัน แม้ว่าจะมีรายละเอียดที่น่าสนใจอีกหลายตอนที่ไม่ได้เล่าเอาไว้ในเอกสารฉบับนี้ ... ที่สำคัญก็คือ ผมว่าผมอยากจะทำอะไรอย่างอื่นอีกที่ตัวเองยังไม่ค่อยจะได้อ่าน เพราะเกิดตะหงิดๆ ว่าน่าจะจะมีรอยเชื่อมต่อที่ผมเองยังไม่รู้และไม่เข้าใจอยู่อีกบางแง่มุมที่อาจจะน่าสนใจก็เป็นไปได้ ... ดังนั้น นอกจากจะหาซื้อหนังสือเรื่อง Disconnected ที่บันทึกคำสัมภาษณ์และการบอกเล่าจากปากคำของ "คนมีปัญหา" ในสายตาของเราและสังคมส่วนใหญ่แล้ว ผมก็ยังสั่งซื้อหนังสือเรื่อง Why Is Sex Fun? มาอ่านๆ ดูเป็น "ธรรมวัตร" อีกต่างหากด้วย ... ไม่แน่ว่าทฤษฎีการครองโลกของวัฒนธรรมฝรั่งกับหนังสืออีกซ้ออาจจะเกี่ยวข้องกันอย่างที่ผมตั้งสมมุติฐานไว้ก็ไม่แนเหมือนกัน ... เดี่ยวจะหาว่าบ้าไม่จริง ... ฮ่า .. ฮ่า .. ฮ่า ..

Mr. Z
กรุงเทพฯ, 20.03.2005